

راحمی کسبہ و لیکچر

لیکوال: نصیر احمد احمدی

د جاب کمال: ۱۳۹۰ ل

Ketabton.com

د ليکوال چاپ شوي اثاره

(د لنډو کيسو ټولگه)

سره سيلی

(د لنډو کيسو ټولگه)

مينه

(د لنډو کيسو ټولگه)

د واورې سرې

(ناول)

بودا او د لېوانو پلونه

(ناول)

رنا

(ناول)

بوربوکي

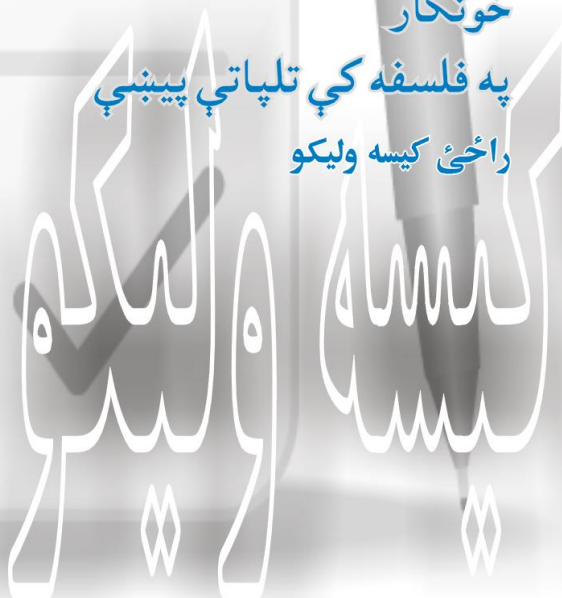
(ناول)

خونکار

(ژباړه)

په فلسفه کې تلپاتې پيښې

راځئ کيسه وليکو

د ڪتاب پڙندنه :

نوم	:	راڻي كيسه وليكو
ليڪوال	:	نصير احمد احمدي
د چاپ ڪال	:	۱۳۹۰ ل ڪال
انلاين چاري	:	مختار احمد احسان - د لراوڙ ڪتابتون

www.Larawbar.com

آيا کيسه ليکلی شئ؟

له ځانه پوښتنه وکړئ! آيا کيسه ليکلی شئ؟

بېرته مه کوئ! يوه شېبه د کتاب پاڼې سره وروئ، کيدای شي نورې جملې وروسته ولولئ!

څه پريکړه مو وکړه؟ "هو" که "نه" د کيسې ليکل کوم جادو نه دی، نه هم په لوړو زده کړو پورې اړه لري.

زه ماشوم وم، انا به مې تل کيسې راته ويلې، هغه کوچۍ وه، په ليک لوست نه پوهيده، خو کله چې به يې کيسې ته خوله جوړه کړه، تر پايه به يې ورسره وړلم، ما به کله کله خپلو خویندو او وروڼو ته کتل، ټولو به د انا گونځې گونځې خولې ته وچې سترگې نيولې وې، د لاتين په رڼا کې به په خړ ديوال لوی لوی سيوري ښکاريدل، خو حرکت يې نه درلود، غلي به ناست ول. کله کله به د انا له غږ سره د چونگښو کورپا هم گډه شوه، نور هيڅ هم نه اورېدل کېدل.

انا نه لوستې ښځه وه او نه يې هم په فني توگه کيسې زده کړې وې، خو هغې خوږې کيسې ويلې، دا په طبيعي توگه د کيسو په ويلو کې تکړه وه.

بېرته به خپلې پوښتنې ته راوگرځو، څه فکر مو وکړ؟ کيسه ليکلی شئ؟

"نه" مه وايست! "هو" د اميد نښه ده، خو که زړه نازړه ياست، دوو پوښتنو ته ځواب ورکړئ!

۱- آيا د لنډو کيسو او ناولونو له لوستلو سره مينه لرئ؟

۲- غواړئ چې کيسه وليکئ؟

که څوک له نجار سره شاگرد وي، خو له نجارۍ سره مينه ونه لري، هغه به هيڅکله هم ښې دروازې او کړکۍ جوړې نه کړي، دا يواځې يو مثال و. هر کار همداسي دی. ليکوالي هم په زور نه زده کېږي، لومړی شرط مينه ده. که د لنډو کيسو له ويلو او يا هم لوستلو سره مينه ولرئ، کيسه ليکلی شئ، ان که مو په

ټول ژوند کې هم کيسه نه وي ليکلې، پروا نه کوي، ځان وازمايي! دا کار دومره ستونزمن نه دی.

خو څنگه کيسه؟

زموږ کلي ډېر کوچينی دی، ټول اووه کوره يو. يوه ورځ د کلي ځوانان سره راټول شول، په ميله ووتو، په يوه شنه دره کې مو د يوه لوی توت سيوري ته واپول، تر يو څه وخته مو قطعې وکړې، وروسته د ديگ د پخولو وخت شو. زما د تره زوی ځان رامخته کړ، دی نوی له ايرانه راغلی و، ويل يې چې لس رقمه وريجي پخولی شي، خو کله چې يې نيم ساعت وروسته ديگ له ديگدانه کښته کړ، په ديگ کې له اوبو ډکه شوله پرته وه. د خوراک پر وخت له گوتو نه جلا کيده، نه يې رنگ و او نه يې خونډ. يوه ځوان طاقت ونه کړ، په خندا يې وويل: "دا خو لکه لاندې گچ چې په غوري کې راته پراته وي!" د تره زوی مې په خبره کې ورولوېد، په خونډ يې ځواب ورکړ: "ما خو درته وويل چې زه لس رقمه وريجي پخولی شم، دا يې يواځې يو رقم دی."

وروسته وپوهيدو چې هغه د وريجو په پخولو کې تکړه نه و.

لنډه کيسه هم همدا سي ده، يو څه پوهې او زحمت ته اړتيا لري، که غواړو چې بڼه کيسه وليکو او رانه شوله نه شي، نو بايد له مينې سره سره ځينو نورو ټکو ته هم پام وکړو.

دا کوم ټکي دي؟

موضوع

موضوع په مغز کې لومړنۍ جرقه ده، يو څه بايد وي چې كيسه پرې وليكو، كه موضوع نه وي، نو كيسه هم نشته، خو څه فكر كوي، ايا د موضوع موندل گران كاردى؟

دوه ځوابه لرو، "هو" او "نه"!

كه زاړه او تکراري موضوعات را اخلو، بڼه يې يو څه ور بدلوو، نو دومره سختي نه لري، كه لس دقيقې وخت راكړئ، لس موضوع گانې به درته پيدا كړم، زړې خبرې ډېرې دي، هر څوك يې موندلی شي، خو كه په نويو موضوعاتو پسې وگرځو، زحمت غواړي، كله كله شايد په ورځو ورځو هم يوه داسي موضوع ونه مومو چې د كيسې په ليكلو وازري.

ځيني ليكوالان گمان كوي چې د ليكلو له پاره ډېر موضوعات شته، لامل يې دا دی چې دوى نوى فكر نه لري، زړو موضوعاتو ته پښې او لكۍ وركوي، خو تكړه ليكوالان په اسانۍ قناعت نه كوي، دوى هغه څه را اخلي چې په خپله يې موندلي وي.

شايد پوښتنه پيدا شي چې له با با ادمه تر دې دمه همدا ژوند دى، نوي څه نشته!

دا خبره سمه ده، يواځي اختراعات نوي دي، خو هره موضوع مختلفې زاويې لري، د نوي زاويې موندل، په خپله نوي موضوع ده.

يو وخت چيرته ميلمه وم، پر دسترخوان څو رنگه خواړه پراته ول، خو ماته يواځي يو ډول خوړو ډېر خوند راكړ، ملگري مې په خدا راته وويل: "په كچالو ځان مه مړوه، غوښه در واخله."

حيران شوم، څه چې ما خوړل، د کچالو خوند يې نه درلود، ځکه (مزه) او بڼه يې د چپلي کباب غوندي وه.

کچالو په هر کور کې پيدا کيږي، دوه درې رنگه يې پخوي، خو زما د کوربه په کور کې همدا کچالو له يوې نوې زاويې پاڅه شوي وو، بلکل نوې، داسې چې ما خوند ترې واخيست او د کچالو گمان مې نه پرې راته.

د کيسې له پاره هم بايد هرې موضوع ته له يوې نوې زاويې (اړخه) وگورو، که نه نو هماغه اېشيدلي کچالو به وي چې په هر کور کې پيدا کيږي، هر څوک يې پخولای شي او په تالو پورې نښلي.

بې تجربې ليکوالان زاړه موضوعات را اخلي، لږ بدلون ورکوي، خو له ليري ښکاري چې اېشيدلي کچالو دي، خو تکړه ليکوالان فکر کوي، له نوښت او ابتکار څخه کار اخلي، دوی کچالو له يوې داسې زاويې پخوي چې نوې بڼه او نوی خوند ولري.

موضوعات ډېر دي، خو نوې زاويه يې يواځې په خپل فکر موندلی شو، ځکه هيڅوخت يو انسان د بل انسان پر ځای فکر نه شي کولای، هر څوک خپل فکر لري او يوې موضوع ته له خپل ديدنه گوري.

يو وخت مې يو ملگري مخامخ راته ناست و، پر کاغذ يې يو انگليسي عدد وليکه، پر مېز يې کېښود، ورو يې وويل:

—خو دي؟

ورپاده مې کره!

— نهه (9)

ده وخنډل:

— ماته شپږ (6) ښکاري.

يو هم غلط نه و، دواړو کاغذ ته له مخالفو زاويو کتل.

هره موضوع همداسې ده، څوک به له يوه اړخه ورته گوري او څوک هم له بل، هيڅوک نه شي کولای چې د بل چا په ځای فکر وکړي، که داسې وای نو جنايي پوليسو ته به اړتيانه وه. خو يوه خبره ده، که د بل پر ځای فکر نه شو کولای، بل ته فکر ورکولای شو. خو څنگه؟

ځينې ټکې دي چې د ښې موضوع په ټاکلو کې مرسته راسره کوي. ۱- که غواړئ چې ښه کيسه ولېکئ، فکر وکړئ او نوي موضوعات ومومئ، دا له امکانه ليرې خبره نه ده، شايد ستاسو په سيمه، کلي او شاوخوا کې دا سې څه وي چې تر اوسه لاشه نه وي پرې ليکل شوي.

۲- زړو موضوعاتو ته يوه نوې زاويه پيدا کړئ، دا په خپله نوې موضوع ده. ۳- زمور يو استاد و، ده د ژورناليزم زده کړه راکوله، يوه ورځ يې د خبر له پاره د موضوع د ټاکلو په اړه وويل: "که واورئ چې يوه سپي يو سړی وخور، نو دا کومه نوې موضوع نه ده، دا ډول واقعات ډېر پېښيږي، نه خلکو ته په زړه پوري دی او نه هم د خبر د جوړولو ارزښت لري، خو که واورئ چې يوه سړی سپي وخور نو دا د خبر په جوړولو ارزښت لري."

په کيسه کې هم همداسې ده، هره موضوع ښه کيسه نه ورکوي! ژر قناعت مه کوئ، د کيسې له پاره د عادي موضوعاتو له ټاکلو ډډه وکړئ!

۴- هيڅکله لويه او عمومي موضوع مه انتخابوي، که موضوع هر څومره وړه وي، ښه فوکس (تمرکز) لري، ليکوال لاره نه ورکوي او په طبيعي توگه يوه نوې زاويه ورته موندلی شي.

(په دې اړه به کيسو ته د اهدافو د ټاکلو په برخه کې نورې خبرې وکړو.)

۵- فکر وکړئ! نن چيرته لارې؟ څه مو واورېدل؟ څوک مو وليدل؟

مور هره ورځ له لويو او وړو موضوعاتو سره مخامخ كيږو يا يې اورو، خاندو،
خپه كيږو او يا هم داسې څه وينو چې په احساساتو كې مو بدلون راځي، خو
شبهه وروسته مو هېر وي

ځيني دا ډول واړه موضوعات نوي وي او په زړه پوري كيسې وركوي، ښه دا ده
چې تل د يادښت يوه وړه كتابچه راسره ولرو او ويې ليكو. باور وكړئ، هره
هغه نوې موضوع چې تاسو ته په زړه پورې وي او په احساساتو كې مو بدلون
راولي، نورو ته هم د لوستلو وړ ده.

۲_ انگرېز ليكوال گراهام گرېن د يوه کوچيني عادت له مخې په ليكنه كې
بريالي و، ده به د ورځې تر پنځو سوو كلمات ليكل، مختلف كلمات، پرته له
فكره، څه چې به په ذهن كې ورتلل هماغه به يې د كاغذ پر مخ راوړل، وروسته
به يې چاڼ كړل، څو ټكي به يې ترې راوايستل، حتما به داسې موضوعات پكې
ول چې كيسه ترې جوړيدای شواى.

نوهڅه وكړئ چې نوي موضوعات پيدا كړئ، يا هم زړو موضوعاتو ته له نوي
ديده وگورئ، زړه موضوع د ټوكې غوندي ده، چې په لومړي ځل اوريدو يې
انسان خندوي، خو كه تکرار شي مزه يې ځي.

هدف

موضوع مو انتخاب ڪرڻ، اوس ڇه وڪرو؟

ڇه موده وڙاندي يو چاله جلال اباد ڇخه زنگ راته وهلي و، ويل يي:

"لنڊه ڪيسه ليڪم، خونه پوهڀڙم چي ولي رانه اورڊيري؟"

ڊپر ليڪوالان چي ڪله موضوع پيدا ڪري، له فڪر ڪولو پرتي يي په ليڪلو پيل ڪوي، دا ڊول ڪيسه ٻني نه راڻي، له فوڪسه (تمرڪزه) وڻي، هدف يي نه وي مالوم، يوڀ بلي خواته غڃيري، نه ليڪوال خوند ترڀ اڃيستي شي او نه هم لوستونڪو ته په زپه پوري وي، ڇڪه نوڊ ڪيسوڊ ليڪلو له پاره د هدف درلودل مهم دي.

هدف ڇه ته وايو؟

په دفتر ڪي ڪار ڪوي، درخستي وخت دي، له ڪوره زنگ درته راڻي، وايي چي ميلمانه لرو، سودا درسره راوره!

طبيعي ده چي پوڻتنه ڪوي.

— ڇه شي په ڪار دي؟

— په مپلمنو ڪي يوناروغه دي، د سالنڊي ستونزه لري، ڊاڪٽر ورته ويلي، چي د چرگ ٻنورا ڇنبه! چرگ په ڪور ڪي گرڇي، له اڃيستلو يي خلاص يو، خو ترڪاري نشته!

خبره روڻانه شوه، نه د قصابي دوکان ته ڇي او نه هم په وريجو پسي گرڇي، هدف ترڪاري ده.

ڪه په ڪيسه ڪي هدف و لرو، موضوع هرڀ خواته نه رانه ڇي او په طبيعي توگه غڃيري.

هدف د ديوال د تهداب په څېر دی، که تهداب کوږ او خام وي، نو بد شکله او کمزورې پخڅه به وو هو،
خو څنگه هدف؟

۱- يوه ورځ مې په يوه مجله کې يوه كيسه ولوسته، د کيسې موضوع ډېره عمومي وه، ليکوال هڅه کړې وه چې په کيسه کې د قاتل عواقب انځور کړي. ده په دوو- دريو مخونو کې دومره خبرې را اخيستې وې چې يو ناول پرې ليکل کيدای شوی، هرې خواته تللی و، خو يوه خوا يې هم نه وه پوره کړې. زه ونه پوهيدم چې د دې کيسې له ليکلو څخه د ليکوال هدف څه و، لوستونکي ته يې څه لرل، هغه يې په کومه برخه پوهاوه؟
که واورو چې يو چا قتل کړيدی، په ذهن کې به مو په لسگونو پوښتنې را پيدا شي؟

۱- ولي يې قتل وکړ؟

۲- تر قتل مخکې يې څه ډول احساسات درلودل؟

۳- د قتل د عملي کولو له پاره يې څه ډول پلان جوړ کړ؟

۴- مقتول يې څنگه پيدا کړ؟

۵- څنگه يې وواژه؟

- گټه يې څه وه؟

۷- پوليسو څنگه ونيو؟

۸- د نيولو پر مهال يې څه ډول احساس درلود؟

۹- کله چې يې کورنۍ خبره شوه، څه يې وکړل؟

۱۰- قاتل چې کله په زندان کې د پنجره تر شا په زړو او شلېدلو جامو کې خپله

مېرمن او ماشومان وليدل، له روانې پلوه يې څه حال درلود؟

۱۱- په زندان کې يې ژوند څنگه و؟

۱۲_ ډوډۍ يې ښه وه؟

۱۳_ د ازادۍ په اړه يې څه فکر کاوه؟

او په لسگونو دا ډول نورې پوښتنې.

که ناول ليکو کيدای شې چې ياد شوي ټول اهداف پکې راوړو، ځکه په ناول کې مولا س خلاص دی، هر لور ته يې غځولی شو، خو لنډه کيسه داسې نه ده، د لنډې کيسې له پاره به يو کوچینی هدف ټاکو، کله چې هدف کوچنی و، موضوع هم ښه فوکس پيدا کوي او هر لور ته نه رانه ځي.

غواړو چې په ونه کې د يوې مرغۍ عکس واخلو، هدف مو يواځې په هسکه څانگه کې ناسته مرغۍ ده، ځکه نو په کمره کې گورو، د کمرې د زوم پر بټنه فشار راوړو، مرغۍ مو د سترگو مخې ته دريږي.
يو بل مثال:

په کوچنيتوب کې مې د عينکو يوه شيشه پيدا کړه، له ليرې مې کاغذ ته ونيوله، خو کاغذ ونه سوځېد، ځکه له شيشې څخه د لمر تېرېدونکې وړانگې د کاغذ په ټولو برخو مساوي لگېدې، خو وروسته مې چې شيشه کاغذ ته ور نږدې کړه، اول په کاغذ کې يو ټکی تور شو، بيا يې اور واخيست.

دلته د لمر وړانگې يواځې په يوه ټکي راټولې شوې. کيسه هم همدا سې ده، وور هدف ورته وټاکئ، وور هدف فوکس لري، کيسه رانه هر لوري ته نه خپريږي. د پورتنې لست ياده شوې هره موضوع يوه کاميابه کيسه ورکوي، مثلاً لسمه موضوع را اخلو، د پانې په سر کې ليکو:

د کيسې نوم: د پنجره تر شا

هدف: د دې کيسې له ليکلو څخه يواځې يو هدف لرم، غواړم لوستونکي په دې وپوهوم چې که يو څوک قتل وکړي، نو د زندان د پنجره تر شا به د خپلې ښځې او ماشومانو په ليدو له روانې اړخه څومره ځورېږي؟

د کيسې هدف و ټاکل شو، که دا هدف په کاغذ کې ليکلی وي او د کيسې د ليکلو پر مهال ليکوال کله کله ورته وگوري، نو په ليکنه کې به هيڅکله بله موضوع ورگډه نه کړي، په دې پسې به نه گرځي چې د قتل تخشه څه وه؟ ولي بې قتل وکړ؟ پولسو څنگه ونيو؟..... او داسې نورې پوښتنې، ځکه دلته اصلي هدف ليکل شويدي، هدف دا دی چې قتل مه کوه! که نه ستا به هم د خپلي کورنۍ ليدو ته سترگې وڅيرئ.

هره هغه خبره چې په هدف پورې اړه نه لري او بلې خواته ځي، بله کيسه پرې ليکلی شو، خو په دې کيسه کې ځای نه لري.

د کوچني هدف ټاکل کيسه چاڼوې او اضافه خبرې ترې باسي، هڅه وکړئ چې وړه موضوع انتخاب کړئ، فکر ورته وکړئ، هدف ورته وليکئ او کيسه د هدف له مخې وغځوئ.

۲_ د هدف ټاکل د ليکوال فکر راټولوي، کله چې فکر راټول شو، ذهن مو يواځې د موضوع په هغه زاويه راگرځي چې کيسه پرې ليکو.

يو څوک شطرنج ته ناست دی، هدف يې د لوبې گټل دي، دی د لوبې تر پايه د بل څه په اړه فکر نه کوي، يواځې د شطرنج تختې ته گوري، فکر يې سره راټول دی، يو ساعت، دوه ساعته، درې ساعته، يواځې د لوبې د گټلو په اړه فکر کوي.

کيسه هم همداسې ده، که هدف ورته ولرو، فکر به مو يواځې د هدف په لاسته راوړلو پسې گرځي، ژور فکر به کوو، نتيجه به يې ښه وي.

۳_ د هدف ټاکل د تصوير په جوړونه کې هم مهم رول لري، مخکې مو يادونه وکړه چې د کيسې له پاره بايد کوچني هدف ولرو، د هدف درلودل کيسه تصويري کوي او نوي تصويرونه مو په ذهن کې راگرځي. بېرته د شطرنج مثال ته راگرځو.

په کوټه کې هر څه دي، مېز، چوکۍ، غالی، پردې، پر دیوال را څرېدلې تابلوگانې، د دیوالي ساعت ټکا...هر څه، خو د شطرنج لوبغاړي په دې یوه پسې هم نه گرځي، هدف یې یواځې د شطرنج گټل دي، شطرنج خپله تخته لري، دی یواځې همدې تخته ته گوري، ټول پام یې سپینو او تورو خانو او د شطرنج دانو ته دی، کله کله د حریف لاس هم تخته ته ور اوږدېږي، دی یې یواځې گوتو ته گوري، خو له گوتو سره یې کومه علاقه نه لري، د هغه لستونې ته یې هم سترگې نه ور اوږي، په دې پسې یې نه گرځي چې رنګ یې څه دی او په څه ډول تار گنډل شوی، دی یواځې د حریف په گوتو کې نیولې دانې ته گوري چې چېرته یې ږدي او د ده راتلونکې حرکت به څه وي؟

لوبغاړي یواځې د شطرنج تخته ته دقیق دی، که یو میچ پر تخته کښیني شري یې، وروسته بیا په دې پسې نه گرځي چې ده ته نږدې د چایو په پیاله کې ولوېد که په بله خوا لار، ان د دانو (پاچا، وزیر، اس، پیاده) شکلونه یې هم په ذهن کې حک شويدي، که یې څوک د ظاهري جوړښت په اړه پوښتنه وکړي، ستونزه نه لري، ښه یې ورته تشریح کولای شي.

لوبغاړي د خپل هدف په لاسته راوړلو کې دومره ژور تللی چې د شطرنج د تخته پر سر د دوږو ذرې هم ویني.

ځکه نو کیسې ته د کوچیني هدف ټاکل، هغه تصویرونه راباندې ویني چې تر اوسه د بل لیکوال پام نه وي ور اوښتی. که کیسه هدف ولري، عمومي، تکراري او اضافه تصویر به ور نه کړو، تصویرونه به دقیق وي، فکر به مو یواځې د شطرنج په څلور کونجه تخته کې راټول وي او له موضوع وتلې تصویرونه به نه را اخلو.

۴_ د هدف درلودل د اضافه خبرو مخه نیسي.

د فوټبال لوبه به مو ليدلې وي، لوبغاړي نوي دقيقې منډې وهي، هدف يې مالوم دی، گول وهل او مقابله ډلې ته ماته ورکول. د لوبې پر مهال لوبغاړي څه وايي؟

د دوی ټولې خبرې يواځې د لوبې په اړه وي، نه تيره لوبه او نه هم راتلونکې، هماغه ساعت، د هماغه لوبې له پاره چينغې وهي....

"پاس راکړه! مخکې شه، حريف ونيسه، گول..."

دوی په نوي دقيقو کې د بل څه په اړه فکر نه کوي، نه د سياست په اړه غږېږي، نه د خوراک غم ورسره وي او نه هم دا وايي چې پاچا دوې اوزې لري او که نه؟! ټول فکر، هواس او خبرې يې يواځې د لوبې گټلو ته ځانگړي کړي وي، د فوټبال په مستطيل شکله ميدان کې راگرځي، نه اضافه خبرې کوي او نه هم بله موضوع مينځته رااچوي.

لنډه کيسه هم همداسې ده، که هدف ولرو، همدا هدف مو په طبيعي توگه اضافه خبرو ته نه پريږدي، کرکټرونه به بيخايه نه غږوو، هر جمله به مفهوم او مانا لري او په هدف پورې به تړلې وي.

په عمومي توگه، هدف په کاغذ کې د ليکلي ادرس غوندی دی، که ادرس درسره وي، په گڼ او نابنده بناړ کې په اسانۍ سره هغه ځای موندلی شئ چې هدف موي.

د كيسې نوم

يو وخت مې د يوې مجلې پانې سره اړولې، يوه كيسه مې پيدا كړه، ليكلي و:

لنډه كيسه

ځوانيمرگ

كه تاسو دا نوم واورئ، په ذهن كې به موڅه دروگرځي؟

كه نور نه وي نيمه كيسه خو درته روښانه شوه، په دې خو وپوهيدئ چې يو

څوك به وژل كيږي، يا به هم په خپله مري، هغه هم په ځوانۍ كې!

زموږ ډېر ليكوالان خپلو كيسو ته همدا ډول نومونه ټاكي.

"ارمان يې پوره شو، شهيد، نيمه خوا مينه، دوې جنازې... او داسې نور."

دا هغه نومونه دي، چې د كيسې تلو سه له مينځه وړي، لوستونكي مخكې له

مخكې د كيسې په محتوا پوهيږي، د كيسې له ويلو خوند نه اخلي.

خو كه چيرې كيسه د كيسې له نوم سره سمه پيل شي، دومره جدي ستونزه نه ده.

مثلا: كه د كيسې نوم (غلا) وي او په پيل كې كيسه په غلا شروع شي بيا پروا

نه كوي.

غلا

احمد په بېړه د پوليسو ماموريت ته زنگ وواوه، په وار خطايي يې وويل:

_هلو، هلو! هيله كوم! مرسته راسره وكړئ، زما كور ته غل راغلی، په هغه بله

كوټه كې يې صندوقونه خلاص كړي. توپانجه هم ورسره ده.

په دې توگه كيسه نه واضح كيږي او تلو سه يې له مينځه نه ځي. په دې اړه به د

كيسې د تلو سې په برخه كې په تفصيل سره خبرې وكړو.

د كيسې نوم ډېر ضروري دی، ډېر وخت يواځې نوم د دې لامل کيږي چې پريو چا كيسه ولولو.

تاسو به په تلویزیونونو کې تجارتي اعلانونه لیدلې وي، سوداگر د دې لپاره اعلان کوي چې خپلو تجارتي اجناسو ته خریدار پیدا کړي، دوی د اعلانونو د جوړولو او خپرولو لپاره لگښت په غاړه اخلي، له اعلان جوړوونکو غواړي داسې اعلان ورته جوړ کړي چې د لیدونکو پام ورواړوي، په بله مانا سوداگر د اجناسو د پلورلو له پاره تبلیغ کوي، د كيسې نوم هم همدا سي دی، که يې مانا او تلوسه درلوده، كيسې ته تبلیغ دی، په ډېرو يې لوستی شی.

څوک نه شي کولای چې ستاسو كيسې ته نوم وټاکي، ځکه كيسه تاسو لیکلې او تر هرچا پخپله بڼه نوم ورته ټاکلی شی، خو په څو ټکو کې لنډه مشوره درکولای شي:

- ۱- هیڅوخت كيسې ته داسي نوم مه ټاکئ چې نوم د كيسې محتوا روښانه کړي.
- ۲- په نوم کې خپل شخصي قضاوت مه ورکړوئ، مثلاً: بڼه سپری، بد هلك، هوښيار، ساده، ښکلې، بدرنگه، مظلوم، ظالم... او داسي نور.
- ۳- كيسې ته هوایي نوم مه ټاکي، نوم باید د كيسې له محتوا سره تړاو ولري، خو نه دا چې كيسه روښانه کړي.

۴- اول ماشوم پیدا کيږي، بیا نوم ورباندې ږدي، نو لومړی كيسه وليکئ، بیا نوم ورته وټاکئ، د دې کار گټه دا ده چې لیکلې كيسه مو په ذهن کې ناسته ده، يو عمومي تصویر ترې لری، هره خوا يې سنجولی شی، کيدای شي په زړه پورې نوم ورته پیدا کړی.

د کيسې پيل او تلوسه

د کيسې د جوړښت په اړه يوه اروپايي ليکوال (نوم يې رانه هير دی) پخه خبره کړې ده:

" کيسه د مار غوندي ده، سر، مينځ او لکۍ لري، پنبې او لاسونه نه شو ورکولای "

لومړی به د کيسې د پيل او تلوسې په اړه خبرې وکړو. خه موده مخکې مې يو انگرېزي فلم وکوت، لومړنۍ يوې دقيقې يې اړ ایستم چې پوره يونيم ساعت تلویزيون ته کښېنم.

ولې؟ ما خه وليدل؟

يو ځنگل و، گڼ ځنگل، هسکې ونې يې درلودې، په چوپه چوپتيا کې يو څوک پر وچو پاڼو وخت، يو تور مار تر يوې وچې څانگې را تاو شو، کمره د يوه بنيادم پنبو ته سيخه شوه، سړي منډې وهلې... ما يې د ساه ایستلو غږ اوریده... کمره د سړي مخ ته برابره شوه، دی ځوان و، له خولې يې وينې بهېدلې، گرین يې په خټو لړلې ښکارېده.

سړی څو ځايه ولوېد، بېرته پورته شو، ناڅاپه ودرېد، په وارخطايۍ يې پورته وکتل، يو لوی سيوری ورباندې راغی، پرې ورتیت شو. ځوان خپلو سترگو ته لاس ونيو، يوه تيره او وحشتناکه کوکه يې له خولې را ووته. يوه رڼا او د يوې دقيقې ختم.

دوهمه صحنه له عادي ژونده پيل شوه، ښار و، ديوې کورنۍ پنځو غړو (مور، پلار او د دوی دريو اولادونو ميلې ته د تگ تياری نيوه. دا چې د فلم پاتې

برخې څنگه وې او څه پېښ شول، په دې اړه به د كيسې د مينځ او تلوسې په برخه کې خبرې وکړو.

خو زما په ذهن کې د فلم لومړنۍ يوې دقيقې پرله پسې پوښتنې را ولاړې کړې: دا سپرې څوک و؟ په څنگله کې يې څه کول؟ ولې يې منډې وهلې؟ له څه شي و پرېدلې و؟ له لارو سره يې وينه ولې راتله؟ چا لاس وراچولې و؟ ځناورو برید پرې کړی و؟ څه خبره وه؟ هغه سيوری د څه و؟ سپرې ولې چيغه کړه؟ ايا مړ شو، ايا ايا ايا... په لسگونو نورې پوښتنې، داسې پوښتنې چې ما يې ځواب غوښت، بله لاره نه وه، د فلم د پيل يوې دقيقې پوره يونيم ساعت تلویزیون ته کينولم. له تخيل څخه به رښتيني ژوند ته راشو.

که په کور، کلي کې يو څوک د يوې پيښې کيسه را ته کوي، نو اصله خبره په پيل کې يادوي:

— خبر شوي؟

دلته اوریدونکی په طبيعي توگه له موضوع سره دلچسپي ښيي.

— نه! څه خبره ده؟

— فلانی مړ شو.

اوریدونکی ټکان خوري، يودم يې په ذهن کې پوښتنې را ولاړېږي:

— ولې؟ هغه خو روغ جوړ و؟ تېره ورځ مې وليد، غنمو ته يې اوبه ور خوشې

کړې وې، څه تکه پرې پريوته؟ چا وواژه، که له بامه را ولويد؟...

اوریدونکی غواړي چې د خپلو پوښتنو د ځواب له پاره په کيسه خبر شي، دی

تلوسه لري، نا ارامه دی، خو لومړی تن شايد په عادي توگه کيسه داسې پسې

وغځوي:

— سهار له کوره ووت، ويل يې چې سودا راوړم، خپل زور بایسکل يې ترښکرو

ونيو، خو کله چې پاخه سرک ته وخت، موټر وواهه!

يا شايد د كيسې بيان تر دې هم سوړ وي، خو د اورېدونكي تلوسه لانه ده سره شوې، دى لا د خپلو پاتې پوښتنو ځواب ته ماته دى، كه څه هم وروسته د هغه يوه يوه پوښتنه په خپل وار سره ځواب شوه، خو دى يې اړ كړ چې كيسه تر پايه واوري.

يا يوه بله خبره. احمد راځي، ناڅاپه محمود ته وايي چې (علي) كور واخيست. محمود ته پوښتنې پيدا كيږي:

_ ده خو د بيگانه نه لرل، دومره پيسې يې له كومه كړې؟ غلابة يې كړې وي، نه والله، حتما يې د پيسو لپاره څوك وژلى دى. نور نور نور....

دلته محمود ته تلوسه پيدا شوه او غواړي چې پوښتنې يې حل او په كيسه پوه شي.

په دغو مثالونو كې قوي خبره او داسې څه چې وروسته تشرېح ته اړتيا لري او اورېدونكى تر پايه ورسره ساتي، په پيل كې وشوه.

هر هغه پيل چې د لوستونكي په ذهن كې پوښتنې را ولاړې كړي، دا زور لري چې كيسه تر پايه پرې ولولو.

خو قوي پيل قوي فكر غواړي، داسې يو فكر چې لوستونكى د كتاب اېښودلو ته پرېنږدي.

مور دوه ډوله ادبيات لرو: كلاسيك او معاصر. په كلاسيكو ادبياتو كې فولكلوريكې كيسې هم راځي. ډېرى دا ډول كيسې له ((و نه وو)) شروع شوې دي، يوه بيلگه:

" و نه وو د خداى كړه وو، د بنده ورته كاته وو، په پخوا زمانو كې يو پاچا و، ده زوى نه درلود، په زيارتونو وگرځېد، تاويزونه يې په غاړه كړل، د طبيبانو داوې يې وخوړې، خو پلار نه شو. يو سهار يې يو ملنگ دروازي ته ودرېد، پاچا ته يې يوه مينه وركړه، نيمه ده وخوړه او نيمه يې هم ميرمنې.

نه مياشتې، نه ورځې، نه ساعته وروسته پاچا ته خدای گلالی زوی ورکړ. پاچا خوشاله و، ټول خلک یې راوبلل، جشن یې ونيو، اووه شواروزه یې دوام وکړ.

وخت تېرېده، ماشوم په ناز او نعمت کې را لوی شو، د ځوانۍ مرحلې ته ورسېد، یوه ورځ یې له یوې بوډۍ څخه دیوې بناپیری د بنايست خبرې واورېدې، ده هود وکړ چې بناپیری به خپلوي، خو هغې ته رسېدل اسانه خبره نه وه، شرطونه یې لرل. شهزاده باید اوسپنیز بوتونه په پښو کړي وای، تر اوو غرونو اوښتی وای، زمري یې وژلای وای، له دیوانو سره مخامخ شوی وای او په پای کې یې له یوه بناماره د هغه اووه سرونه غوخ کړي وای...."

له "وونه وو" تر اوسپنیزو بوتونو پورې اصلې کیسې درې مخه نیولې وو. دا پخواني نکلونه دي، په هغه وخت کې ښه و، اوس هم په غورږو ښه لگيږي، خو نن بله دنیا ده، هر څه بدل شوي، وده یې کړې، نوښت پکې راغلی. ادبیات هم همداسې دي، اوسنۍ کیسې له پخوانیو سره توپیر لري، که څوک غواړي چې اوس کیسه ولیکي باید له اوسپنیزو بوتونو، د سفر پرېکړه او د شرطونو له یادولو څخه یې پیل کړي. دا هماغه خبرې دي چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړولی شي. که نه نو په لوستونکي یې څه چې پاچا زوی لري که نه، ډېر خلک یې اولاده دي، یو دې دی هم وي.

د اوسپنیزو بوتونو په پښو کول، لوستونکی د کیسې لوستلو ته هڅوي، په ذهن کې یې پوښتنې را ولاړيږي. ولي؟ د څه له پاره؟ چیرته ځي؟ څنگه ځي؟ څه کوي؟...

په پیل کې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړه، وروسته بیا په ډېره ساده توگه کیسه له هماغه (وونه وو) سره تړلې شي، خو شرط دا دی چې د لینک او ارتباط باید ماهرانه وي.

مثلا:

شهزاده اوسپنيز بوتونه په پښو کړل، توره يې راواخيسته، اس ته يې وکتل، د خټ اوږده وينستان يې باد رپول...

د اس پر تندي يې لاس تېر کړ، ورو يې وويل:

— اووه غرونه مې تر مخې دي، له زمريانو سره به څه کوم، ديو هم د تور غره په تورو ډبرو کې راته پټ دی، خدای خبر! زه به خپله مينه تر لاسه کړم؟! شهزاده پر يوه هواره تيره کيناست، سر يې وڅرېد، د لاس اوږدې گوتې يې په خپلو تورو وينستو کې تېرې کړې، د خپل پلار څېره يې سترگو ته ودرېده، پلار يې په ژړا کې چيغې وهلې!

— د بنا پيريانو له وطنه ليرې گرځه! خطر لري، ما يواځې مه پرېږده!

پا چا همدا يو زوی درلود، شل کاله مخکې يې اولاد نه کېده، دی په زيارتونو وگرځېد، تاويزونه يې په غاړه کړل، د طبيبانو دواوې يې وخورې، خو پلار نه شو، يو سهار يې يو ملنگ دروازي ته ودرید، پاچا ته يې يوه مينه ورکړه، نيمه ده وخوره او نيمه يې هم ميرمنې، نه مياشتې، نه ورځې، نه ساعت وروسته پاچا ته خدای يو گلالی زوی ورکړ او...

په دې توگه كيسه تر اوسپنيزو بوتونو را ورسوه او وروسته د كيسې قهرمان د شرطونو له پوره کولو سره مخامخ کړه.

دا ډول پيل د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را پيدا کوي، تلوسه ډبروي، دومره زور لري چې كيسه پرې ولولو.

دلته ليکوال يوه بله گټه هم کولای شي، لوستونکی له شهزاده سره، چې د كيسې اصلي کرکټر دی، ځان خواخوږی بنسټي، د هغه په قالب کې ننوځي، پوهيږي چې سختې ته يې ملا تړلې ده، دی د پلار يو زوی دی، پلار يې هيلې او ارمانونه لري، نو دی به د دغو شرطونو په پوره کولو کې بريالی شي؟ زمريانو

ته به څنگه ماته ورکوي، له ديو نه به په څه ډول خلاصیږي... او داسې نورې پوښتنې او انديښنې چې د شهزاده په اړه له لوستونکي سره پيدا کيږي. لوستونکي ځان د کيسې قهرمان ته تر ټولو نږدې گڼي او له هغه سره پل په پل گام ږدي.

زموږ ډېرې کيسې له ماضي څخه شروع او حال ته راځي، دا هم کله کله خوند لري، خو موږ بايد د کيسو له نورو جوړښتونو څخه هم گټه واخلو. کله يې په حال پيل کړو، ماضي ته لاړ شو او کله له حاله د يو چا تېر ژوند ته ور وگرځو، بېرته خپل ځای ته راشو او راتلونکي يې پسې و خپرو، او کله يې هم د راتلونکې پلان په اړه خبرې وکړو، بېرته حال يا ماضي ته لاړ شو. په دې توگه به مو کيسې، ناولونه او هره بله ليکنه له يو رنگه والي څخه ساتلي وي.

مخکې تر دې چې کيسه وليکئ، اول د کيسې عمومي چوکاټ په ذهن کې جوړ کړئ، يا يې هم د کاغذ پر مخ راوړئ، هر هغه څه چې په کيسه کې ډېر کشش ولري، د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې راولاړې کړي او يا هم قوي غوټه پکې نغښتې وي، هغه په پيل کې راولئ، د پيل دوې - درې جملې کولای شي چې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړي، وروسته بيا يوه يوه پوښتنه ځواب کړي او لوستونکي تر پايه درسره وساتئ.

زموږ ډېر ليکوالان کيسې له هماغه (و نه وو د خدای کره وو) څخه پيلوي، خو د کيسې د پيل او نوبت له پاره ډېرې لارې لرو چې يو څو نمونو ته په لنډه توگه اشاره کولای شو:

- ۱- موږ کولای شو چې کيسه وار له واره په لنډو ډيالوگونو پيل کړو:
- ته د بازگل قاتل يې!
- نه! باور وکړه! زه هغه نه پېژنم!

— دا چاره مې ستا په موټر كې پيدا كړه، عدلي طب وايي چې د چارې پر لاستي ستا د گوتو نښې دي.

د ځوان سر وځړيد، سلگۍ يې شوې، يوه شېبه غلۍ و، وروسته يې په بېره پورته وكتل، د څارنوال غټې سترگې له سرورگونو ډكې وې. ځوان د مېز پر سر ايښې چارې ته سترگې ورواړولې، ترلاستي پروينو سره وه، يودم يې وويل:

— خو دا چاره زمانه ده، قسم خورم!

څارنوال د ځوان گرین ته لاس ورواچاوه، جټکه يې ورکړه، د مېز پر سر ايښې تليفون وشرنگيد، د ځوان گرین يې پرېښود، گوشۍ يې ورپورته کړه، په سترې غرېبې وويل:

— هلو؟

يوه شېبه غلۍ و، وروسته يې يودم چيغه کړه:

خوزه ثبوت لرم!

دا وخت د کوټې دروازه وټکېده....

۲— كيسه له تصوير نه هم پيلولای شو:

— نجلی منډې وهلې، ټکری پسې څخېده، لوڅې پښې وه، ناڅاپه کېناسته، له بنۍ پښې څخه يې ازغی ويست، بېرته يې منډه کړه، شېبه وروسته د رود غاړې ته ورسېده، او بوته يې وکتل، سره اوښتې، پر سر يې سپين ځگونه روان ول، د ټوپک ډز شو، مرمۍ يې پښو ته نږدې په يوه پلنه ډبره ولگېده، شنهاری يې پورته شو.

نجلی- شاته وکتل، د غونډۍ په پیڅکه کې دوه تنه ښکارېدل، د دې خواته یې منډې ور وهلې، یو ودرېد، د ټوپک نلۍ یې ور واړوله، نجلی- ټوپک کړل، په سپینو ځگونو کې ورکه شوه...

۳- په پیل کې د یوې پوښتنې پرېښودل:

خدا ښور سره ساه واخیسته، کولبه یې د پټې په مینځ کې ودروله، روان شو، د لښتې په غاړه د توت د ونې سیوري ته کېناست، پټې ته یې وکتل، د کولبې غوایانو د شديارې په وچو لوتو بوی کېښ. خدا ښور یو سوړ اسویلی ویست، تندې یې گونځې پیدا کړې، له ځان سره یې وویل:

نه کیږي! دا پردۍ دهقاني به تر کومه کوم؟ زه پیسو ته ضرورت لرم، ډېرو پیسو ته، ولورمې په مخکې دۍ

یوه شېبه فکر یوووړ، وروسته یې یو دم وویل:

اته لکه! ډېرې پیسې دي، خو څنگه؟!

ولاړ شو، گړندي گامونه یې واخیستل، د کلي خواته یې مخه کړه... د ملک غوایان په شدياره کې ولاړول...

۴- د کیسې په پیل کې د دوو متضادو نظرونو راوړل:

گلدین د پري په یوه سر کې له اوسپنې جوړ لوی چنگک وټاړه، پورته یې وکتل، د سپورمۍ په رڼا کې د کلا هسک د ډوال وپروونکی ورته وایسېد، د ډوال تر سره هوارو، یواځې ځای ځای د راوتلیو لوتو سیوري ښکارېدل، تر څنگ ولاړ په عمر پاخه سړي ته یې وکتل، ورو یې وویل:

— له وسه مې تېره ده !
سړي په خبره کې ورو لوبد:
— مه کوه ! ته ځوان يې، بايد تر دېواله واوړې، اوس يې وخت دی ! د پلار غچ
دې واخله !
ځوان يودم شاته شو، په ټيټ وېرېدلي غږ يې وويل:
— ما خو سهار هم درياده کړه ! زه څوک نه شم وژلای !
سړي د واسکتې چېب ته لاس کړ، توپانچه يې راوايسته، د ځوان په لاسو کې يې
کينډه ده....
دا يواځې يو څو نمونې وې، مور د کولای شو چې د کيسې لپاره تر دې بڼه پيل
انتخاب کړو، په پيل کې پوښتنې راولاړې کړئ، له نوښت څخه کار واخلي او
هره کيسه له يوې نوې زاويې پيل کړئ !
نوښت د کيسې مالگه ده.

د كيسې منځ او تلوسه

زموږ ډېر ليكوالان د كيسې تلوسه ترپايه نه شي ساتلي، غوټه ډېر ژر ترې پرانيستل كيږي او لوستونكي مخكې له مخكې په دې پوهيږي چې خبره څه ده؟

د كيسې په مينځ كې بايد كوم ټكي په پام كې ونيسو؟ څرنگه كولای شو، چې تلوسه ترپايه وساتو؟

بېرته به د فلم پاتې برخې ته راوگرځو.

موږ فلم له كيسې څخه نه شو بېلولی، هر فلم ته لومړی كيسه ليكل كيږي، وروسته په سناريو اوږي او د سينما پر پرده راځي، زه نه غواړم چې ټول فلم درباندي وگورم او هره برخه يې له كيسې سره پرتله كړم، يواځې دومره وايم، چې زما له خپل ديده د كيسې پيل بايد څنگه وي او په پاتې برخه كې يې په څه ترتيب تلوسه ساتلی شو.

د فلم په دوهمه صحنه كې يوې كورنۍ مېلې ته د تگ تياری نيوه، ډېر وخت يې واخيست، خو زه يې ستړی نه كړم، ځكه زما پوښتنې لانه وي ځواب شوې، مایې ځواب غوښت.

دريمه صحنه په ښكلي منظره پيل شوه. يو کوچنی موټر د يوه شنه څنگله په مينځ كې پر پوخ سړک روان و، په موټر كې ناست كسان خوشاله ښكار بدل، خندل يې، په خپل منځ كې يې ټوكې سره كولې. ناڅاپه يې د سړک پر غاړه يو بل موټر ولېد، چې پر يوه خوا كور و. دوی ودرېدل، د ولاړ موټر ښېښې ماتې وې خو د ټكر كومه علامه يې نه درلوده. په موټر كې د ښكار اسباب او يو كوت ښكارېده. پلار د كوت جېب ته لاس كړ، له څو نوټونو سره يې يو د هويت کارت

را ویست، په کارت کې د هغه چا عکس و چې ما د فلم په لومړۍ یوه دقیقه کې لیدلی و.

زما یوه پوښتنه ځواب شوه، هغه سړی ځنگله ته د بنکار په نیت راغلی و. خولا مې نورې پوښتنې په ذهن کې ولاړې وې.

په بله صحنه کې د کورنۍ غړي د خیمې د درولو لپاره د مناسب ځای په لټه کې ول، دوی د گڼو ونو په مینځ کې یو هوار وړوکی چمن وموند، دا وخت دیوه هلک تر مخ یوه تېزه رڼا تېره شوه، دی وارخطا شو، مور ته یې وویل، خو هغې وخنډل، خیال او وهم یې وباله، خپل زوی ته یې ډاډ ورکړ چې هیڅ خبره نشته. دلته زما یوه بله پوښتنه هم ځواب شوه. هر څه چې وې، خود پیل په یوه دقیقه کې چې ما کوم سړی ولید، له انسانه او یا هم له کوم ځناوره نه وو وپېرېدلی، دا بل څه و.

د سپوږمۍ په رڼا کې یوه خړه خېمه ولاړه وه، چارچاپیره یې هسکې ونې بنکارېدلې، ناڅاپه د خیمې پر تات یو څه ولگېدل، وړې نجلۍ چیغه کړه، په خیمه کې څراغ بل شو، ټول د باندي راووتل، مور د خپلې ماشومې لور مخې ته ودرېده، د خیمې پر تات وینې روانې وې، لاندې پر شنه چمن د بنیاد لاس پروت و.

ما د لستونې د ټوټې له رنگه وپېژاند چې لاس د هغه سړی دی چې د فلم په لومړۍ یوه دقیقه کې مې لیدلی و. بله پوښتنه مې هم ځواب شوه، سړی مړ و. فلم تر پایه له تلوسې څخه ډک و، مور او پلار په مرموزه توگه وژل کېږي، اولادونه ستونزې ویني، هره نوې صحنه نوې پوښتنې پیدا کوي او تر پایه مې له ذهن څخه په نوبت یوه یوه پوښتنه وځي.

د فلم وروستی صحنه روښانوي چې دا قتلونه د څه لپاره وو او چا تر سره کول. د ځنگله اروا چې د یوې لویې ونې په اړه شوې موندلې کې اوسېده، وخت په

وخت د باندي راوته او له هغو انسانانو څخه يې غيچ اخیست چې په بېرحمۍ سره يې د ځنگله ونې و هلې او حيوانات يې ښکار کول. زما ټولې پوښتنې حل شوې او د فلم د مينځ پېښو او تلوسې هم تر پايه تلویزيون ته کينولم.

په لنډه کيسه کې هم تلوسه همداسې ساتلی شو. غوټه بايد ورو ورو وسپرو، يوه يوه پوښتنه ځواب کړو او لوستونکي د کيسې لوستلو ته تر پايه اړ باسو. يو بل مثال:

يو سړی له کاروانه پاتې شوی و، دښته وه، گرمي وه، نږدې و چې له تندې مړ شي، پر آس سپور يو بل تن پرې ورپېښ شو، د آس پر زین پورې د اوبو يوه پتک ټال خوړ، مړژواندي سړي د اوبو خواست وکړ، خو سپور ورته وويل چې دی په خپله اوږد منزل په مخکې لري، اوبه نه شي ور کولای.

تري سړي يو پتک اوبه د سرو زرو د زرو سيکو په بدل کې ورنه وغوښت، ويې ويل چې ده ته به هغه وړانه وروښيي چې هلته زر سيکې ښخي دي، سړي ورسره ومنله، خو پتک يې يو دم ورنه کړ، په لاره کې به يې تري ته يو يو غوړپ او به ور کولې څو ژوندي پاتې شي او کله چې ټاکلي ځای ته ورسېدل، تري له اوبو ډک پتک تر لاسه کړ او سپور هم له زرو سکو ډکه کڅوړه په زین پوري وټوله.

که پر آس سپور سړي په پيل کې تري ته سلامت پتک ور کړی وای، نو د تري تنده ماتېدله، شايد له خپلې خبرې اوبنتی وای او د سيکو تر ځايه نه وای ورسره تللی، خو د سپور کمال دا و چې تري يې تر پايه هماغسې تري وساته، ده ته يې د ژوندي پاتې کېدو لپاره يو يو غوړپ اوبه ور کولې او کله چې يې وخت را ورسېد او خپل هدف يې تر لاسه کړ، بيا يې ټول پتک ورو سپاره او د تري تنده ماته شوه.

ليکوال هم بايد لوستونکي ته يو يو غورپ او به ورکړي او تر پايه يې تړي وساتي. دی بايد يو رهبري کوونکی مهارت ولري، داسي چې د اصلي غوتې تر سپړلو پورې په لاره کې ځينې نورې موانع هم پيدا کړي او لوستونکی اړباسي چې تر دغو خنډونو تېر شي.

که اصلي غوتې د کيسې په مينځ او يا هم تر پای مخکې وسپړل شي، نو بيا د لوستونکي تنده ماته شوه، وروسته له هغه که هر څه لیکو، په حقيقت کې به اضافه خبرې وې.

يوه کيسه هغه وخت ختمه ده، چې اصلي غوتې وسپړل شي. په بله مانا د اصلي غوتې سپړل يا د راز څرگندول د کيسې پای دی. نو ځکه د کيسې په منځ کې تلوسه، په وار سره يوه يوه پوښتنه ځوابول او تر پايه د اصلي غوتې ساتل ضروري دي.

خو مهمه دا ده چې اصلي غوتې بايد په منطقي توگه وساتو، لوستونکی بايد فکر و نه کړي، چې ليکوال په لوی لاس يو څه رانه پتوي. که ليکوال د کيسې له کرکټرونو سره څنگ په څنگ لاړ شي، له پېښو او زمان سره يو ځای حرکت وکړي او تر کرکټرونو مخکې گام وانهخلي، نو بيا لوستونکي ته هم د يو څه د پټولو فکر نه پيدا کيږي.

د کيسې پای او تلوسه

فکر وکړئ، ایا تر اوسه مو داسې لنډې کيسې لوستې چې په پای يې نه یاست پوهیدلي؟

د ځينو کيسو پای گنگ وي، لوستونکی نه پوهیږي چې د لیکوال هدف څه و، اصلي کرکټر څه وکړل؟ غوټه څنگه وسپړل شوه؟

ما ډېرې داسې لنډې کيسې لوستې، چې په پیل کې يې خوند راکړی، وروسته يې هم د بل مضمون لوستلو ته نه يم پرېښی، خو په وروستيو کړنو يې نه يم پوهیدلی.

که کيسه هر څومره خوږه لیکل شوې وي، خو پای يې ناڅرگند وي، لوستونکی به خوند ترې وانه خلي.

خو د کيسې په پای کې هم باید دومره زور وي چې لوستونکی د کيسې له لوستلو وروسته فکر کولو ته وهڅوي، او کيسه يې په ذهن کې پاتې شي.

بله دا چې د کيسې اصلي غوټه باید تر پایه وساتل شي او د کيسې په وروستی برخه کې وسپړل شي، ځکه کيسه هغه وخت ختمه ده، چې اصلي غوټه وسپړل شي، وروسته چې هر څه لیکو، اضافه خبرې دي، نه لوستونکی خوند ترې اخیستی شي او نه هم د ښې کيسې په چوکاټ کې ځای ورکولای شو.

ښه پای هغه دی چې د لوستونکي د وړاندوینې خلاف وي.

کرکترونه

هره کيسه کرکترونه لري، خو په دوی کې يو او يا هم کله کله دوه مرکزي کرکترونه وي.

کيسو ته هر ډول کرکتير ټاکلی شو، انسان، حيوان او يا هم غير ژوندي موجودات.

د کرکترونو ټاکل د کيسې په موضوع پورې تړلي دي، خو مخکې تردې چې کيسې ته کرکتير وټاکو، لومړی يې بايد پدې اړه فکر وکړو:

۱_ زمونږ مرکزي کرکتير څوک دی؟

۲_ څه ډول څېره لري؟

۲_ څه يې خوبسيري او له څه نه يې بد راځي؟

۴_ شخصيت يې څه ډول دی؟

کله چې مو مرکزي کرکتير له هر اړخه په ذهن کې جوړ او قانع شوی، قلم او کاغذ راواخلي او د هغه د نوم تر څنګ، د هغه ځينې مهمې ځانګړنې هم وليکئ.

د دې کارگټې څه دي؟

تېر کال مې يو ناول لوست، څو پاڼې لا پاتې وې چې يو دم په کيسه کې داسې يو نوی نوم راګرځېد، چې نه مخکې زمينه سازي ورته شوې وه او نه يې هم په کيسې پورې اړه درلوده، يو ناڅاپه له اسمانه راو لوېد او په کيسه کې يې د مرکزي کرکتير ځای ونيو، دوو_ دريو پاڼو ستړی کړم، خو وروسته مالومه شوه چې دا هماغه د کيسې مرکزي کرکتير دی، يواځې نوم يې بدل شوی و.

که د ناول ليکوال د کرکترونو د خصوصياتو ليست لری، فکر نه کوم چې دومره لويه تېروتنه به ترې شوې وای.

په ليكلې بڼه د كركټرونو د خصوصياتو درلودل، په منطقي توگه د كيسې په ليكلو كې مرسته راسره كوي، د مثال په توگه:

موضوع مو وټاكله، غواړو چې كيسه پرې وليكو، مركزي كركټر يې هم احمد نوميرې ليكو!

نوم : احمد
 سن : پنځوس كلن
 مدني حالت : متاهل
 زده كړه : نالوستی
 اولادونه : پنځه (درې لوني، دوه زامن)
 كسب : بزگر
 د اوسېدو ځای : كلي
 ظاهري بڼه : ډنگر، له ونې ټيټ، اورېده ريره، پكه ككړی، لمر سوځولی مخ، څرېدلې سترگي، پرتندي د كالداني نښه، له سپرمو راوتلې اورېده وينستان، زيره لاسونه...

رواني خصوصيات: عاجز، بې زړه، د حوصلې خاوند، له بدو ليري، دينداره، د سختيو په وړاندي زغم لرونکی، په هره خبره كې د (خوارمه شې) تكيه كلام

او ځينې نور ټكي...

که دا لیست راسره وي، نو هيڅکله به د احمد نوم راڅخه بدل نه شي. احمد به په طبيعي توگه د كيسې تر پايه د يوه پنځوس كلن سړي په قالب كې اچوو (خويونه، عادتونه به يې همدې عمر ته مناسب وي). دی به کله هم په دې پسې ونه گرځي چې د اولادونو د نه درلودلو په پلمه دوهم واده ته زړه بڼه كړي، احمد يو نالوستی بزگردی، د كركيلې په كارونو بڼه پوهيږي، د كيسې تر پايه به نه

معلم (شي او نه هم) ډاکټر). ژبه به يې هم د يوه کليوال بزگر په څېر کليوالي وي، هيڅکله به (د کورودان) پرځای (مننه) ونه وايي... د احمد ککړۍ پکه ده، د کيسې تر پايه کاکل نه شي پرېښودلی، دی عاجز او ډارن دی، بد نه خونبوي، ځکه به تر خپله وسه د کلي له ملک سره بدۍ ته زړه ښه نه کړي.

احمد پنځه وخته په ملا پسې دريږي، دا منطقي نه ده چې له کوم قانع کوونکي دليله پرته، د سهار په اته بجې له خوبه راپورته شي. او داسي نور...

که مور د احمد په اړه مخکې له مخکې مالومات ولرو او مهم خصوصيات يې را مالوم وي، احمد به په کيسه کې يواځي په هماغه مخکې تر مخکې ټاکل شوي قالب کې راگرځي، په دې توگه به د احمد کړه وړه او نورې ځانگړنې منطقي او د ليکوال په واک کې وي، لوستونکی به دا نه وايي چې نه، احمد د دې کار وړ نه دی او يا هم دا کار نه شي کولای.

که د کرکټر خصوصيات ولرو، دا به راته روښانه وي چې ايا زموږ ټاکلی کرکټر د دې توان لري چې د کيسې هدف تر لاسه کړي؟ ايا په منطقي لارو خپل هدف ته رسيدی شي؟ ايا د کيسې د هدف د تر لاسه کولو لپاره مو وړ (مناسب) کرکټر غوره کړی او که نه؟

مخکې له مخکې ليکلي خصوصيات، دغو ټولو پوښتنو ته ځوابونه وايي، ليکوال نه پرېږدي چې وروسته له ستونزو سره مخ شي او يا هم کيسه له منطقي پلوه کمزورې کړي.

مخکې له مخکې د کرکټرونو خصوصيات ليکل د دې لامل کيږي، چې کرکټر د لوستونکو لپاره واقعي و بريښي، علت دا دی چې کرکټر په منطقي توگه

معرفي كيږي او لوستونكي د هغه په كړو وړو باور كوي او رينستيني ورته
بنكاري.

كه وغواړو چې كركتر لا ښه وپيژنو، د كركتر له خصوصياتو سره بايد په يوه
جمله كې د هغه هدف هم وليكو:

د بېلگې په توگه:

احمد: احمد په كيسه كې د دې باعث گرځي چې مينه او زغم په كركه او بې
حوصله توب بريالي كړي.

كه د كركتر له خصوصياتو سره دا جمله ليكلې وي، احمد به د كيسې تر پايه
زغم ولري، دى به په طبيعي توگه هرې ناخوالي ته په مينه ځواب وايي او د نورو
كيني به په صبر او حوصله ځوابوي.

په دې توگه به په كركتر كې ناڅاپي او غير منطقي بدلون نه راځي، داسې به نه
وي چې په پيل كې مينه ناك وي، خو څو پاڼې وروسته له دليله پرته په ظالم او
كينه گر انسان بدل شي، دى به د ليكوال له غوښتنې سره سم په منطقي توگه
خپل هدف ته ورسېږي او هيڅكله به داسې څه ونه كړي چې له مينې او حوصلې
سره په ټكر كې وي.

له مركزي كركتر څخه پرته نورو كركترونو ته هم مخكې له مخكې د داډول
خصوصياتو ټاكل ښه دي، كه ليكوال د كيسې د ليكلو پر مهال كله كله ورته
وگوري، د كركترونو له خويونو، خواصو او ان څېرو سره عادت پيدا كوي، هر
حرکت به يې د دوى په واک كې وي او په پای كې به خيالي كركتر نه بلکې يو
واقعي انسان ورته بنكاري، داسې احساس به كوي لكه په رينستيني توگه چې
له دغو كسانو سره مخامخ شوى وي، هغوى پيژني، خبرې يې ورسره كړې وي
او ډېر رازونه يې ورمالوم وي، ځكه ځينى لنډې كيسې څو مخه ليكل كيږي
او د كيسو تر پايه به د كركتر ټول خصوصيات د ليكوال په ذهن كې ناست وي.

د لنډې کيسې لپاره د کرکټرونو لنډ خصوصيات کافي دي، خو که ناول ليکو د هر کرکټر په اړه بايد مخکې له مخکې ډېر څه وليکل شي، ځينې ليکوالان د ناول لپاره د کرکټرونو ټول کردار، پېښې، ستونزې...مخکې له مخکې ليکي او خو مخه پرې ډکوي، که ساده ووايو، مخکې له مخکې په لنډه توگه د کرکټر کيسه او په ناول کې رولونه، ناکامي او بريالتوب د کاغذ پر مخ راوړي چې دپته ستوري لاین وايي.

د کرکټر په اړه بله مهمه خبره دا ده چې ليکوال بايد د کرکټرونو له روح او روان څخه خبر وي، د هغه خويونه ور مالوم وي او د دې په اړه مالومات ولري چې له څه سره مينه لري، څه وخت غوسه ورځي او په څه شي خوشاله کيږي.

بريالی ليکوال په کرکټر کېښنه کې ډېر زيار باسي، دی کرکټر تر هغو په ذهن کې اړوي را اوړي چې له خيالي کرکټر څخه ژوندی موجود جوړ کړي، د هغه له ظاهري او باطني جوړښت سره اشنا شي او وروسته يې په داستان کې ولوبوي. په بله مانا، لومړی کرکټر ژوندی کړه، له هغه سره خبرې وکړه، په خوی او عادت يې پوه شه او وروسته که بيا په کيسه کې ستاسې له خوښې سره سم لوييدای شواى او ټاکلي رول ته منداسب وي، ځای ورکړئ.

مور ياد هڅه وکړو چې کيسې ته د اړتيا پر بنسټ کرکټرونه وټاکو، ځکه لنډه کيسه ډېرو کرکټرونو ته اړتيا نه لري، د اړتيا په اندازه د کرکټرونو ټاکل د دی لامل گرځي چې کيسه په طبيعي توگه وغځيږي او له اضافه خبرو مخنيوی وشي.

مور هره ورځ له ډېرو خلکو سره مخامخ کيږو، خو دوه کسه کټ مټ په يوه څېره او يورنگه خويونو نه شو موندلی، په کرکټر جوړونه کې هم بايد دې ټکي ته پام وکړو، زموږ هر کرکټر بايد له بل يوه څخه بېل وي، بېله څېره ولري او عادتونه يې سره نږدې نه وي. دا کار په طبيعي توگه د کرکټرونو په جوړونه کې نوښت

راولي او لوستونکي په خپل ذهن کې له مختلفو څېرو او خويونو سره مخامخ کېږي.

بله خبره دا چې د کرکټر لپاره هيڅوخت خيالي څېره او خيالي عادتونه مه ټاکئ، د بېلگې په توگه: د يوې کيسې کرکټر مويو سوالگر دی، فکر وکړئ، تاسو به په ژوند کې ډېر سوالگر ليدلي وي، له ډېرو سره به مو تر خپله وسه مرسته کړې وي او د ځينو تر مخ به بنويه تېر شوي ياست، خو په دغو ټولو کې به داسې سوالگر هم و چې د پنځو افغانيو پر ځای مو د شلو او يا هم د پنځوسو نوټ ورته نيولی وي، ولې؟

يا به د هغه ظاهري ځواکي څېرې او خيران شلېدلي لباس دردولي ياست او يا به هم هماغه سوالگر د خواست په چل بنه پوهېده، په سوالگر کې به يو څه و چې ستا پام يې د ځان خواته وراړولی و، که نه نو يا به بنويه ترې تېر شوی وي او يا به دې هم جېبونه په ماتو روپو پسې لټول.

کيسې ته هم همدغه سوالگر وټاکئ، هماغه خويونه، عادتونه او ځواره څېره ورکړئ چې تاسې په واقعي ژوند کې ورسره مخامخ شوی يئ، که دې لوڅې پښې ليدلې وي، چپلکې مه ور په پښو کوه، مچان مه ترې شړه او د هغه لوڅو اوږو ته واسکت مه وراغونده. هماغسې کرکټر جوړ کړه لکه تا چې په واقعي ژوند کې ليدلی وي، ان که دې د خواست پر مهال د هغه ترحم پاروونکي کلمات په ياد وي، ستا کرکټر هم بايد هماغه توري په خوله راوړي.

دا يواځې يو مثال و، کله چې موږ کرکټر جوړوو، جوړ شوی کرکټر بايد د هغه چا په قالب کې واچوو، چې موږ په واقعي ژوند کې ليدلی وي، خبرې مو ورسره کړې وي، خوی، عادت او څېره يې را مالومه وي، که داسې وکړو نو موږ به په ريښتيني توگه د کرکټر روح ته ورننوتې يو او يو کاميابه کرکټر به مونږ انځور کړی وي.

اووه_ اته كاله مخكې مې د فرانسوي ليكوال ويكتور هوگو، (بينوايان) ناول ولوست، مركزي كركټر يې ژان والټان نومیده، ژان والټان په پيل كې غل او مجرم و، خو وروسته يوې قوي پېښې د ده ژوند وړ بدل كړ، دی په يوه مهربانه انسان بدل شو، تل به يې هڅه كوله چې نورو ته گټه ورسوي، خوبيا هم ټولنې په سپكه سترگه ورته كتل او د (ژاور) په نوم د پوليسو د يوه افسر تر تعقيب لاندې و...

په دې كتاب كې د داستان مركزي كركټر (ژان والټان) دومره ژوندي انځور شوی چې د ده سختيو ته مې خو ځله اوبنكې تويې كړې، فكر مې نه كاوه چې دا به يو خيالي كركټر وي، د ده هرې برياه به خوشاله وم او په هره ناکامۍ يې ځور بدلېم.

مثبت او منفي، دواړه كركټرونه بايد دومره ژوندي وي چې د لوستونكي په زړه او دماغ كې ځای ونيسي، د مثبت كركټر هره كاميابي بايد د لوستونكي لپاره د هغه خپله كاميابي وي، د هغه په خوشالي خوشاله شي او د ستونزو پر مهال په زړه كې د حل لارې ورته ولټوي، خو د منفي كركټر له جرم او جنايت څخه كركه وكړي او د هغه ضد وي.

ما ډېرې داسې كيسې لوستې دي چې خان او ملك تر اندازې چاغ، خشن او بدشكله پكې معرفي شوي دي، علت يې دا دی چې ځينې ليكوالان د كركټرونو په جوړولو كې زحمت نه گالي، د نورو كركټرونه را اخلي او څه چې يې د بل په كيسه كې لوستې وي، دی هم خپل كركټر ته هماغه څېره وركوي، حال دا چې ډېر خانان او ملكان شته چې جذابه څېره لري، له زړونو هم نرم او مهربانه دي. ځكه نو د كركټرونو څېرې، خويونه او عادتونه بايد توپير سره ولري، موږ بايد په خپله كركټر جوړ كړو، نه دا چې د نورو تياره مړۍ راواخلو او داسې وښيو چې دا زموږ د خپل زحمت نتيجه ده.

بله مهمه موضوع د کرکټر بدلون دی، که غواړو چې يو کرکټر ته بدلون ورکړو، دا بدلون بايد منطقي وي، داسې نه چې د لسو تنو قاتل، ناڅاپه له قوي دليله پرته توبه وباسي او په يوه مهربان انسان بدل شي.

کيسه له کرکټره پرته نه ليکل کيږي، ځکه نو بايد د کرکټرونو په جوړولو کې بېرته ونه کړو، زيار وباسواو کله چې ژوندي شول، په حرکت راغلل، او زموږ په ذهن کې يې ځای ونيو، وروسته په کيسه کې ځای ورکړو.

د کيسې ژبه

زما د لنډو کيسو لومړۍ ټولگه "سره سيلۍ" نومېږي. دا کتاب اوږه اته کاله مخکې چاپ شو، ځينو کسانو ولوست، را ياده يې کړه چې کيسې يې بدې نه دي، هدف لري. تصويرونه هم په زړه پوري دي، خو په ځينو ټکو يې نه دي پوهېدلي.

هغه وخت مې دا خبره زړه ته نه لوبده، په ژبه کې مې کوم مشکل نه ليد، هره کرښه او هره کلمه واضح راته ښکارېده، خو وروسته مې پام شو، چې دوی په حقه ول، ما په کيسو کې ځينې داسې کلمات را اخيستي وو چې يواځې زه او د غزني د قره باغ ځينې اوسيدونکي پرې پوهېدل.

که مورې هر څومره زړه را کښونکې موضوع ولرو او د کيسې په ټولو اړخونو پوه يو، خو چې د ويلو چل يې نه وي را معلوم، نه به په خپله له کيسې څخه خوند واخلو او نه به هم لوستونکو ته په زړه پوري وي.

ځکه نو د کيسې ژبه ډېره مهمه ده.

۱- د ژبې ساده والی:

يوه ملگري مې د يوې کيسې موضوع پيدا کړې وه، مخکې تر ليکلو يې راته وويله، په ويلو کې يې خوند پروت و، خو کله چې مې په مجله کې د همدې کيسې ليکلې بڼه ولوستله، دومره پيچلي کلمات يې پکې را اخيستي ول چې لوستلو يې د زړه زور غوښت.

تلېفون مې ورته وکړ، دليل يې دا و چې ليکل بايد تر ويلو توپير ولري. ماته هغه د شپون صاحب خبره را په زړه شوه: "مورې نثر وايو، اورو يې، خو ليکلې يې نه شو."

ځينې ليکوالان چې څه ليکي، د ليکلو لپاره په پېچلو کلماتو او اصطلاحاتو پسې گرځي، کتابونه پسې گوري او له نورو څخه پوښتنې کوي. دوی په دې فکر کې دي چې مغلقي او پېچلي کلمات کيسه او يا هم کومه بله ليکنه پياوړی کوي او په دې سره پخپله ليکوال پوه او د ډېرې مطالعې خاوند ښکاري، خو پوښتنه داده چې موږ د چا له پاره کيسه او يا هم کومه بله ليکنه ليکو؟ ايا هغوی په دا ډول پېچلو کلماتو پوهيږي؟ ايا د مغلقو تورو کارول هنر دی؟

زموږ په کلي کې يو سپين زيری و، ده په ځوانۍ کې ماموريت درلود، ان د زړښت تر مهاله يې په ژبه ډېر داسې کلمات راوړل چې نورو ته به د پوهاوي وړ نه ول، وروسته د "مامور لغت پړان" په نوم مشهور شو، خو ده به ويل: "دا خلک ملامت نه دي. مکتب يې نه دی ویلي."

که موږ د خلکو لپاره ليکل کوو، ژبه موهم بايد د هغوی لپاره وي. هنر هم په ساده ژبه کې دی، اوسني ادبيات ساده ژبه خوښوي، داسې ژبه چې له ساده والي سره سره د ليکوالۍ هنر هم پکې پروت وي، هنر په پېچلو لغاتو او اصطلاحاتو کې نه دی، هنر نور اړخونه لري چې ژبې ته خوند وربخښي او يو عمده لامل يې د ژبې ساده والی دی.

د ژبې ساده والی دا مانا نه لري چې څه وايو، هغه ټول بايد د کاغذ پر مخ هم راوړو، بلکې هدف مو د جملو په بسته بندۍ او د لغاتو او اصطلاحاتو په کارولو کې دی.

شايد زما دا خبره د ځينو لوستونکو خوښه نه شي، خو ډېر پښتانه د "ټولټاکنو" کلمه نه پيژني، دوی يې انتخابات بولي، د "ښوونځی" "ټولگی" او "ښوونکی" له کلماتو سره هم نا اشنا دي، د "مکتب" "صنف" او "معلم" په نومونو يې يادوي. موږ بايد په هغه ژبه کيسه و ليکو چې خلک خبرې پرې کوي، ورباندې پوهيږي او ورته روښانه وي.

۲_ په لنډو فاصلو کې د يورنگه تورو او فعلونو کارول:
تېر کال مې د يوه ليکوال پر يوه كيسه باندې نظر څرگند کړ، د نقد يوه برخه د تورو او کلماتو د کارولو په اړه وه، غواړم چې د موضوع د لاروښانتيا لپاره د هماغه كيسې ځينې برخې راواخلم.
په لومړيو دوو پاراگرافونو کې دوه ځايه ليکل شوي وو: " قلم يې راواخيست ، کاغذ يې راواخيست "
په دومره لنډه فاصله کې دوه ځايه د " راواخيست " کلمه ښه نه راځي ، که يو ځل " راواخيست " ليکو ، دوهم ځل بايد په يوه بل فعل پسې وگرځو ، مثلاً " کاغذ ته يې لاس کړ ".
بل ځای داسې ليکل شوي دي " تر ليکلو کړنو لاندې يې هسې گډې وډې کړنې و ايستلې ، د کړنو تر څنگ يې يوه غټه سترگه انځور کړه... "
په لنډه فاصله کې درې ځايه د " کړنې " توری راغلی دی.
دلته که يو ځای کړنه ليکو ، بل ځای ليکه ښه راځي ، درېيم ټکي ته هيڅ اړتيا نه پيدا کيږي.
" د کړنو تر څنگ يې يوه غټه سترگه انځور کړه " که داسې وليکو (تر څنگ يې يوه غټه سترگه انځور کړه " هماغه مانا ورکوي. خپله د " څنگ " توری ، هماغه د " کړنې " تر څنگ راښيي.
بله جمله:
" کتابچه يې له نورو کتابونو سره په پلاستيکي پاکټ کې کېښوده او په هغه څوکۍ کې يې کېښوده چې څو شيبې مخکې نصير ناست و... "

دلته د لومړي " په پاڪټ كې كېښوده " پر ځای " په پاڪټ كې واچوله " ښه راځي، په دې توگه به مو په لنډه فاصله كې دوه ځايه د " كېښوده " كليمه نه وی كارولې.

بل ځای ليكل شوي دي " يو ځل بيا د نصير سترگو ته ځيره شوه، دومره ورته ځيره شوه... "

دلته كه لومړی " وكتل " راشي، له يورنگه والي څخه يې ژغوري.

بل ځای: " فريبا تر پښو لاندې ځمكې ته كتل، تر ژبه لاندې يې وويل... " دوه ځله د لاندې كليمه راغلې، " فريبا تر پښو لاندې ځمكې ته كتل " دلته د لاندې ټكی اضافه دی، كه ساده وليكو " فريبا ځمكې ته كتل " هماغه مفهوم لري، كه فريبا پر ځمكه پل ايښی وی، بيا څنگه تر پښو لاندې ځمكې ته گوري !!!

بله جمله: " ډېره ډېره مننه، د تابلو او كتابچې په خاطر ځانته مننه كوم. " كه يو ځای مننه ليكو، بل ځای د مننې پر ځای كوم بل توری كارولی شو. " كور ودان، ژوندی اوسې يا داسې نور. "

بل ځای " فريبا يې لاس په لاس كې ونيو " كه وليكو: " فريبا يې لاس ونيو " هماغه مانا او هماغه تصوير لري ځكه نيول د لاس په واسطه تر سره كيږي.

بله جمله " د مريم ښكليو سترگو ته يې وكتل، هغې هم ورته وكتل... " كه وليكو: " هغې هم سترگې ورواړولې " نو په لنډه فاصله كې به دوه ځايه د " وكتل " ټكی نه وي راغلی.

بل ځای " نور هم انځور ته نږدې شو، ښه ورته ځير شو "

داسې ليكلي شو " نور هم انځور ته نږدې شو، په ځير يې ورته وكتل " په دې توگه يو ځای د " شو " ټكی كمېدی شي.

په کيسه کې داسي ډېر يو رنگه توري وو چې په لنډو فاصلو کې سره راغلي دي، دا په مفهوم او مانا کې کوم بدلون نه راوړي، ټولو ته د پوهاوي وړ دي او د عادي لوستونکو دومره پام هم نه وراوړي، خو توري او کلمات د خښتو په څېر دي، که په يوه دېوال کې يوه خښته راوتلي وي او ياهم په خپل مناسب ځای نه وي اېښودل شوي، ټول دېوال بد ښکاري، ځکه نو په هره ليکنه کې د تورو او کلماتو ټاکل او مناسب ځای ته دقت په کار دی.

پښتو يوه غني ژبه ده، يوه شي ته ډېر کلمات لرو، په مختلفو نومونو يې يادولی شو، دا نومونه دومره گنگ هم نه دي، ټول پرې پوهېدای شي، نو ځکه جمله بندي او د کلماتو او فعلونو کارولو ته بايد پام وکړو. که يو ځای ليکو " راته ويي کتل " بل ځای " سترگې يې راواړولې " ښه راځي، " مخ يې راواړاوه " هم همدا مانا ورکوي.

په يوه کيسه کې مې ولوستل: " انځرگل ځوان و، د پلار يو زوی و او له رنگه ښايسته و. "

درې ځايه په لنډه فاصله کې د " و " ټکی راغلی دی. کيدای شي داسي يې وليکو:

انځرگل ځوان و، پلار يې همدا يو زوی درلود، له رنگه ښايسته ښکارېده. يا نورې جملې، خو شرط يې دا دی چې په لنډو فاصلو کې يو رنگه توري او فعلونه رانه وړو، ځکه د ژبې خوند ته زيان رسوي.

ډيالوگ

ډيالوگ د کرکټرونو خبرو ته وايي، يا به له ځان سره غږېږي او يا هم له نورو سره. له ډيالوگونو پرته هم کيسه ليکل کيدای شي، خو د خوند له اړخه به کمزورې وي، ځکه ډيالوگ کيسه ژوندۍ کوي، په حرکت يې راولي او له يورنگه والي څخه يې ساتي.

د ډيالوگ ليکنې په برخه کې بايد ځينې ټکي په پام کې ونيسو.

۱- جلات خان کلي ته راغی، تر غرمې يې ناروغان وکتل، ماسپښين له کوره ووت، په پټي کې يې دهقان وليد، ورغی، له سلام وروسته پر پوله ورته کېناست، دهقان ته يې وکتل، ځمکه يې اړوله، پر سپيره غاړه يې مړې خولې راماتې وې...

جلات خان وويل:

—ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوي؟

دهقان پر خپل تندي لستونۍ تېر کړ، په خدا يې وويل:

—ډاکټر صاحب! نوې زراعتي ټکنالوژي پيسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد

ډېر کمزوری دی. تراکتور او نور عصري زراعتي وسايل نه شو اخیستلای.

دې ډيالوگونو مو په ذهن کې کومې پوښتنې راولاړې کړې؟

بېرته به د ډاکټر خبرې ته راوگرځو:

—ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوي؟

جلات خان ډاکټر دی، په ښار کې يې پوهنتون ويلى او ډېر کم کلي ته راځي. د

ده له خولې د ټکنالوژۍ ټکي بد نه ښکاري، له منطقي اړخه هم کومه ستونزه نه

لري، ځکه دی لوستی دی او په داسې محيط کې يې زده کړه کړې چې هلته يې د

(ټكنالوژۍ) په څېر نور ډېر پېچلي كلمات او لغتونه اورېدلي او د ده په ذهن كې ناست دي.

اوس به د دهقان خبره راواخلو:

— ډاکټر صاحب! نوې زراعتي ټکنالوژي پيسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد ډېر کمزوری دی. تراکتور او نور عصري زراعتي وسايل نه شو اخیستلای.

دا ډيالوگ د مانا او گرامر له اړخه کومه ستونزه نه لري، خو زموږ ډېره برخه دهقانان نالوستي دي، ټول عمر يې د پټيو په اړولو او زراعتي کارونو کې تېرېږي، نه يې د ټکنالوژۍ نوم اوریدلی او نه يې هم په مانا پوهیږي. نو د يوه دهقان له خولې د دارنگه كلماتو راوتل له منطقي پلوه د باور وړ نه دي. که يولوستی کس له دهقان څخه وپوښتي:

— ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوي؟

د دهقان لومړی پوښتنه به دا وي؟

— څه؟

لوستی کس اړ دی چې د نوې زراعتي ټکنالوژۍ په اړه لنډ توضيحات ورکړي.

— يعنې، تراکتور، تېرېشر، د غنمو د ريپلو ماشينونه...

دهقان په ساده ژبه ځواب ورکوي:

— ډاکټر صيب! دا شيان پيسې غواړي، موږ د بېگانه نه لرو، تریکټر او نور ماشينونه نه شو اخیستلای.

له دې مثال څخه هدف دا دی چې په کيسه کې بايد هر څوک له خپلې پوهې او ټولنيز موقف سره سم وغږوو. ان د دوی له ډيالوگونو څخه هم بايد د دوی سويه مالومه شي او خپل کرکټر داسي وغږوو چې خبرې او مالومات يې د دوی له پوهې او ټولنيز ژوند سره سم وي.

۲- په ديالوگونو کې بايد د تکراري خبرو مخه ونيسو.

احمد:

- په کور کې څه خبرې وي؟

محمود:

- په کور کې کراره کراري وه.

دوهم ديالوگ "په کور کې" د لومړي ديالوگ تکرار دی.

ليکونکي:

- کراره کراري وه.

لوستونکی پوهيږي چې هدف "کور" دی، ځکه په لومړي ديالوگ کې ياد شوی، نو له تکرار څخه يې بايد ډډه وکړو.

۳- يو مثال:

احمد: څنگه! زموږ سيمه دې خونبه شوه؟

محمود: هو والله! سيبانو يې ډېر خوند راکو.

احمد: گرمي نه ده؟

محمود. يه!

فکرو کړئ! محمود به د کوم ځای وي؟

د کندهار د ځينو سيمو اوسيدونکي "منډي" د "سيبانو" په نوم پېژني او د

نه "پرځای" يه "وايي".

دلته د دې يادونه ونه شوه چې محمود د کوم ځای اوسيدونکی دی، خو د هغه له

لهجې څخه پوه شوو چې په کندهار پورې اړه لري.

په ديالوگونو کې د هرې سيمې اوسيدونکي بايد د هغوی په خپله ژبه وغږوو.

دا کار کيسې ته خوند ور بخښي او د کيسې منطق پياوړی کوي.

شايد پوښتنه پيدا شي چې ډېر کلمات او اصطلاحات عام فهمه نه دي، يواځې په يوې سيمې پورې اړه لري او ټول لوستونکي نه پرې پوهيږي. که موږ کومه مقاله، د مکتب کتابونه او يا هم تحقيقي رپورټ ليکو، نو د سيمه ييزو کلماتو او اصطلاحاتو راوړل به مناسب نه وي، خو ادبې ليکنې داسې نه دي، ادبې ليکنې هغه وخت خوندورې راځي چې نوي کلمات او اصطلاحات ولري، نويو سيمو ته مو وروږي او له نويو لهجو، تصويرونو او رواجونو سره مو اشنا کړي.

خو شرط يې دا دی چې د نويو نومونو، کلماتو او اصطلاحاتو تر څنګ بايد په قوسونو کې د دغو کلماتو او اصطلاحاتو هغه نومونه هم وليکو چې د هرې سيمې لوستونکو ته د پوهاوي وړ وي.

۴: د شخړو او جدې موضوعاتو په بيانولو کې مقابل کس په طبيعي توګه زموږ په خبرو کې رالويږي، دی دومره صبر نه کوي چې زموږ خبرې خلاصې شي او دی د خبرو وار ونيسي. نو کله کله په كيسه کې د ډيالوگونو قطع کول او په خبرو کې د مقابل لورې وړلو بدل طبيعي ده او بايد په ډيالوگونو کې په پام کې ونيول شي.

مثلا:

احمد غواړي ښار ته لاړ شي، دی د کرايي موټر د مخې په سيټ کې ناست دی، محمود راځي او ورته وايي چې د مخې سيټ ده نيولی. محمود: وه وروړه، دا څادر نه وينې! دامې ځکه د مخې په سيټ کې ايښی چې دا ځای زما دی.

احمد: ته تر اوسه چپرته وي، ما دا ځای تر تا مخکې نيولی، زه خو څه مفت نه ځم، کرايه ورکوم، د شا سيټونه خالي دي، ځه با با خپل کار دې کوه! والله که مې د تا پلار له دې ځايه جگ کې...

په طبيعي توگه محمود د مقابل لورې اوږدې خبرې نه اوري، ځکه دی د احمد په لومړنۍ جدي خبره عکس العمل ښکاره کوي، لکچر ته يې نه پريږدې او د هغه په خبره کې ورلوېږي. محمود: وه وروره، دا خادر نه وينې! دا مې ځکه د مخې په سيټ کې ايښی چې دا ځای زما دی.

احمد: د شا سيټونه خالي دي، ته کولی شې چې هلته کينې محمود: ولې! ته تر ما ښه ځوان يې!
احمد: ته تر اوسه چيرته وې، ما دا ځای تر تا مخکې نيولی محمود: نو ته ږوند يې، خادر نه وينې!
احمد: زه خو څه مفت نه ځم، کرایه ورکوم... محمود: په خبره نه پوهیږې!

احمد: والله که مې د تا پلار له دې ځايه جگ کې. محمود: پلار ته مه تېرېږه، اوس به مالومه شې چې سيټ د چا دی. خو کله کله د ضرورت له مخې يو څوک بايد اوږدې خبرې وکړې. د بيلگې په توگه که يو په خبره پوه سپين زيری يا عالم نصيحت کوي او يا هم کوم استاد درس تشریح کوي، له منطقي پلوه د هغوی په خبرو کې ورلو بدل طبيعي نه ده، خو دا ډيالوگ هم د ماتولو لارې لري. دا ډول ډيالوگونه بايد په يوه عمل مات شي.
لکه:

استاد وټوخل، د مېز پر سر ايښی گيلاس يې ورپورته کړ، دوه درې غوړپه اوبه يې ترستونې تيرې کړې او خپلې خبرې يې پسې وغځولې:

۵: ډيالوگونه بايد لنډ وي، ځكه په عادي ژوند كې څوك اوږدې خبرې نه كوي، له بلې خوا اوږده ډيالوگونه، لوستونكي ستړي كوي، طبيعي نه ښكاري، د كركتر د پيل جمله يې له ياده وځي او د كيسې خوند له مينځه وړي.

احمد: د ټكسي كرايه لري؟

محمود: خپل موټر اسره دي.

احمد: لاره خامه ده؟

احمد: هو! خو ټوله نه.

۶: هيڅكله د ډېرو كركترونو خبرې يو ځای مه راوړي، په دې مانا چې ډيالوگونه د ليست په بڼه مه ليكي، ځكه دا كار له لوستونكو لاره وركوي، دوی نه پوهيږي چې دا خبره د كوم كركتر له خولې را ووتله. خو كه د مجبوريت له مخې په كيسه كې تر دوو زيات كركترونه غږوو، بايد څه وركوو؟
بېلگه:

په يوه كيسه كې څلور كركتيره لرو، دوی ټول پر پوله ناست دي او د وچكالي غم ورسره دي.

— ياره لكه چې سړ كال وچكالي راغله.

— هو! د كار بزه اوبه هم كمې دي.

— څه به كوو! فصلونه وچ شول.

— مه وار خطاه كيږه. ما يې فكر كړی دی.

دا سمه ده چې دا ډيالوگونه هويايي نه راځي، بلکې مخکې له مخکې ويل كيږي چې څوك سره ناست دي او د څه په اړه خبرې كوي، خو له دې سره سره، بيا هم له لوستونكي لاره وركوي او په دې نه پوهيږي چې كومه خبره د كوم كركتر ده. د دې ستونزې د هوارۍ يوه لاره داده چې كركترونه په خپلو خبرو كې د يو بل نومونه واخلي.

— ياره لڪه ڇي سڙ ڪال وچڪالي راغله.
— احمد رڻتيا وايي، د ڪاريزه اوبه هم ڪمي دي.
— محموده! ڇه به ڪو، فصلونه وچ شول!
— شريفه! مه وارخطا ڪپڙه! ما بي فڪر ڪري.
ڪه ڇه هم ڇي په هر ڊيالوگ ڪي د نومونو يادول ٻنه نه راڻي، خوبيا هم تردي
غوره ده ڇي د ڊيالوگونو اورد ليست و لرو او ويونڪي مالوم نه وي.
بله لاره:
د ڊيالوگونو په مينڇ ڪي د تصويرونو ورڪول، ڪرڪٽرونه راپڙني.
— ياره لڪه ڇي سڙ ڪال وچڪالي راغله.
— محمود وٽوخل، سريبي وٽوخواه، ورويبي وويل:
— احمد رڻتيا وايي، د ڪاريزه اوبه هم ڪمي دي.
— شريف مخامخ ولاڙي رشي ته وڪتل، ڙپڙه ورته واپسپده، محمود ته بي مخ ور
واڙهه:
— ڇه به ڪو؟ فصلونه وچ شول..
— مه وارخطا ڪپڙه، ما بي فڪر ڪري.
— او يا هم نورې لاري.

تصوير

بيا به د بېنوايان د ناول مثال راوړم. بېنوايان د فرانسوي ليکوال ويکتور هوگو مشهور ناول دی. کتاب اوه_ اته سوه مخه لري. ما دوه ځله لوستی ، دواړه ځله مې خوند ترې اخيستی، ورته خندلي مې دي، ژړولی يې يم او د اتلسمې پيړۍ فرانسه يې سترگوته راته درولې ده. خو کله مې چې له همدې ناول څخه جوړ شوی فلم وکوت، نه يې وژړولم، نه يې خدا راوسته او نه مې هم هغه خوند پکې وموند چې د کتاب له لوستلو مې اخيستی و.

د ناول او لنډې کيسې د لوستلو پر مهال هر څوک له خپل ديد او تصور سره سم تصوير جوړوي. خو فلم داسې نه دی. د فلم تصوير د فلم جوړوونکو له تصور سره سم جوړيږي. په بله مانا، د فلم تصوير د يوه يا څو محدودو کسانو د ذهن محصول دی. دوی له خپله ديدو ناول او يا هم لنډه کيسه تصويري کوي او د فلم په بڼه يې په نورو ويني. خو لوستل داسې نه دي. لوستونکی له هرې جملې څخه خپل تصوير اخلي، د کرکټرونو څېره له خپل ديدو جوړوي. دوی هغه تصويرونه په خپل ذهن کې ژوندي کوي، چې ليکوال اشاره ورته کړې وي.

د بېنوايان د کتاب مرکزي کرکټر "ژان والژان" نومېږي. ژان والژان يو بېوزله انسان دی. بدرنگه څېره لري. په ځوانۍ کې يې له نانوايي څخه يوه ډوډۍ غلا کړې ده. پوليس يې نيسي او څلور کاله قيد پرې خيژي، خود بند له مودې تر پوره کېدو مخکې تېښتي. دوهم ځل نيول کيږي. قاضي د اتو کلونو بند ورته اړوي. په شپږم کال بيا له زندان څخه د تېښې هڅه کوي. دا ځل محکمه شل کاله قيد ورته ليکي.

شل کاله بند، يوه وچه ډوډۍ.

له شل کلن بند وروسته يوه ښار گوټي ته ځي. ټولنه يې نه مني. غل ورته وايي، هرڅوک کرکه ورنه کوي. نه په مساپرخانه کې ځای ورته پيدا کيږي او نه هم څوک ډوډۍ ورکوي.

له ښاره وځي. شپه پرې راځي. باران په شدت اوري. يخني يې اخلي. د شپې د تېرولو لپاره د يوې غونډۍ په ډډه کې يوه غار ته ننوځي، خو شپه وروسته د يوه سپي غرېدا اوري. د سپي غټه ککړۍ يې سترگو ته دريږي. سپي يې له هغه ځايه پسې اخلي. بله چاره نه لري. يوې کليسا ته پناه وروړي. پادري (کشيش) مهربانه انسان وي، عزت يې کوي، ډوډۍ ورته ږدي او د خوب پر مهال تر ټولو نوې روجايي ورباندې اچوي. خو ژان و الزان له کليسا څخه هم غلا کوي. تنبتي، د پوليسو شک پرې راځي، نيسي يې او د غلا په تور يې بېرته کليسا ته راوړي. خو پادري په حيرانۍ سره پوليسو ته وايي چې سړي غلا نه ده کړې، بلکې ده په خپله څلور نقره يې شمعدانونه مرسته ورسره کړې، چې ويې پلورې او له بېوزلۍ څخه خلاص شي.

ژان و الزان ځنگله ته ځي. ژاري او توبه وباسي. دی په يوه داسې انسان بدلېږي چې د ژوند تر پايه له نورو سره مرسته کوي.

د ناول د لوستلو پر مهال مې له ژان و الزان څخه د يوه جسور، بېباکه، زړور، ارام او مهربان انسان تصوير واخيست. دی مې د کتاب د تصوير په مرسته، په خپل ذهن کې انځور کړ، خو کله چې مې فلم وکوت، ژان و الزان هغه څوک نه و چې تردې دمه مې په ذهن کې ناست و. څېره او ظاهري جوړښت يې زما د فکر خلاف وخت. دی له ونې ټيټ او کمزوری ښکارېده. نه يې هغه څېره درلوده او نه هم جسارت او بېباکي چې ما يې له کتاب څخه تصوير اخيستی و.

زه د فلم تر پايه له هغه سره ملگري نه شوم. نه مې ورسره وژړل او نه هم مهربانه راته واپسېد.

بېنوايان هغه مهال ليکل شوي چې نه تلویزيون و او نه هم سينما. خو اوس يې هم خلک لولي. بيا بيا يې لولي او خوند ترې اخلي. دا ځکه چې د کتاب هره جمله په خپل ذهن کې سره اړوي، له خپله ديده ورته گوري او خپل تصوير ترې اخلي. د ښو کيسو او ناولونو جادو همدا دی چې تر اوسه لا په ميليونونو لوستونکي لري، هر کال په نړۍ کې په ميليونونو ټوکه ناولونه او د لنډو کيسو ټولگې چاپېري، ښه بازار لري او خلک يې په مينه لولي.

په ناول او يا هم لنډه کيسه کې د نورو اړخونو تر څنگ، تصوير ضروري دی. په جملو کې بايد دومره زور وي چې د لوستونکي په ذهن کې حرکت پيدا کړي. هر څه ژوندي شي او د سترگو مخې ته يې ودروي.

که ليکنه خام او بېرنگه تصويرونه ولري، څه چې مو ليکلي، په لوستونکو يې نه شو لېدلی. کله چې مو ورباندې ونه لېدل، نه يې لولي. زړه يې نيسي، ليکلي کيسه يې خواته ږدي او دوهم ځل نه ورته گوري.

نو که غواړي چې کيسه مو لوستونکي ولري، د کيسه ليکنې د نورو اړخونو تر څنگ، تصوير ته هم ډېر پام وکړئ، خو کيسې او ناولونه څنگه تصويري کولای شو؟

زموږ د ډېرو کيسو تصويرونه تشریحي بڼه لري.

مثلا، که په کيسه کې د يوې کوټې تصوير ورکوو، شايد داسې وليکو:

وړه کوټه وه. سپين ديوالونه يې لرل. پر غولي سره غالی هواره وه. د کوټې په مينځ کې يو وړوکی مېز ترسترگو کېده. د مېز پر سر له اوبو ډک جگ او يو گيلاس ايني ول. په مخامخ دېوال يو لوی ساعت راځوړند و. د ساعت تر څنگ

کړکۍ بنکارېده چې خړه پرده پرې ځوړنده وه. کړکۍ ته مخامخ پر يوه کټ يو سړی پروت و...

دې ته مړ تصوير ويلای شو. حرکت نه لري، لوستونکی ژوندي تصوير نه شي ترې اخيستلای. دا بې حرکته تصوير په ذهن کې تر ډېره نه شي پاتې کيدای او لوستونکی د کيسې له لوستلو خوند نه اخلي.

په کوټه کې هر څه دي. ساعت، کړکۍ، پرده، غالی، مېز، له اوبو ډک جگ، گيلاس، کټ، انسان...

که په کيسه کې دا ټول د ضرورت له مخې راوړو او استفاده ترې وکړو، کيسه پخپله تصويري کوي.

د کوټې همدا تصوير له سره ورکوو او هر څه په حرکت راوړو.

د ساعت زنگ وشرنگېد، سړي سترگې رڼې کړې، وبنورېد، د کټ له سپرنگونو څخه غنجا پورته شوه. سړی کېناست، کړپ شو. د کړکۍ پله له ديوال سره ولگېده، باد په خړه پرده کې سره راټول شو. سړي د مېز له سره جگ وړ پورته کړ، گيلاس له رڼو اوبو ډک شو...

په دې مثال کې مو د کوټې او په کوټه کې د موجوده شيانو په اړه تشریح وړ نه کړه، هر څه مو په حرکت راوستل، غږ مو ورکړ او ژوندي مو کړل. دا مو ونه ويل چې د مېز پر سر جگ او گيلاس ايښی و. نه، سړی مو ترې کړ، جگ او گيلاس ته په خپله ضرورت پيدا شو، په حرکت راغلل.

حرکت په خپله تصوير پيدا کوي، ژوندي تصوير. دې ته د ژوندي تصوير نوم ورکولای شو.

که غواړئ چې کيسه تصويري شي، په هر څه کې حرکت پيدا کړئ او هر څه ته د ضرورت په سترگه وگورئ. ان که غره ته حرکت نه شی ورکولای، د غره پر سر

وربځې راتپتې كړئ. له سپينو ورپڅو د غره تورې څوكې راوباسئ، وريڅو ته
حرکت ورکړئ، غر پخپله حرکت پیدا کوی او ژوندی ښکاري.
د تصویر په اړه بله خبره!

زموږ په ډېرو کيسو کې ښايسته نجلۍ تورې، غټې بادامي سترگې لري. پزه يې
د قلم په څېر نرۍ وي. وړه خوله لري او سپين مخ.

دا، له ښايست څخه زموږ خپل تصویر نه دی. د چا چې په لومړي ځل دې تشبیه
او تصویر ته پام شوی، توره يې کړې. دا تصویر يې د خپل فکر په مرسته پیدا
کړې او خپل کمال يې دی، خو ځينې نور ليکوالان همدا تصویر کاپي کوي،
ځکه دوی د ښايست په اړه په لومړي ځل همدا تصویر لوستلی، پرته له دې چې
فکر وکړي او خپل ذهن په کار واچوي، تياره گوله يې پیدا کړې او بيا بيا په
خپلو ليکنو کې همدا بادامي سترگې او د قلم په څېر نرۍ پزه ترسيموي.

سمه ده چې تورې بادامي سترگې او نرۍ پزه د ښايست تصویر دی، خو يواځې
يو تصویر، نه دا چې د فورمول په سترگه ورته وگورو او د کيسې هره ښايسته
نجلۍ همدا يو تصویر ولري.

ښايست تعريف نه لري. چا ته به توري بادامي سترگې خوند ورکوي، چاته هم
شنې او بل ته څرې.

د ځينو په سترگو به سپينه څيره ښه لگيږي او نورو ته به غنم رنگی مخ خوند
ورکوي.

خو زموږ ځينو ليکوالانو چې په لومړي ځل په کومه کيسه کې بادامي سترگې
او سپين مخ ليدلی، په ذهن کې يې حک شوی او د ښايست سمبول يې گڼلې،
خو که يې په واقعي ژوند کې په کومه نجلۍ مينه راغلې وي، شايد نه توري
بادامي سترگي ولري او نه هم د قلم غوندې نرۍ پزه.

انسانان مختلف دي، ذوقونه توپیر لري، هر څوک بنایست ته له خپله دیده گوري. له همدې امله باید له بنایست څخه خپل تصویر ولرو او که چیرې په کیسه کې د کومې نجلۍ له بنایست څخه تصویر ورکوو، هغه تصویر باید ورکړو چې لیکوال یې په خپله له بنایست څخه لري.

په دې توگه به تصویر نوی شي او د کرکټرونو څیرې به مو له خپله دیده انځور کړې وي. کیسه به مو نوی رنگ او نوي تصویرونه ولري، تکرار به نه وي او زموږ د خپل ذهن محصول به ښکاري.

زموږ په ډېرو کیسو کې ظالم کرکټر بدرنگه څپره لري. خپته یې غټه وي او شونډې یې پلنې. برعکس د کیسې قهرمان مو بیا په بنایست کې بې جوړې، د مهربانه شخصیت څښتن او د دنیا ټوله ښکلا یې په وجود کې راټوله وي. خو په واقعي ژوند کې ډېر داسې کسان شته چې په ظاهره ښکلی جوړښت لري، خو باطن یې له کرکې ډک وي.

زموږ زیاترو لیکوالانو چې په لومړي ځل په کومه کیسه کې ظالم انسان بدرنگه لیدلی، بنایست نه شي ورکولی، حال دا چې واقعي ژوند بل څه دی. ډېری بدرنگې څیرې مهربانه زړونه لري او ډېر بنایسته خلک په ظلم او جنایت کې د مثال په توگه یادېږي.

که واقعیتونه درک کړو او په لیکنه کې د خپل ذهن په مټ تصویرونه جوړ کړو، نو لیکلې کیسه به مو د نورو لیکوالانو له کیسو څخه توپیر ولري او خپل نوښت به مو وي.

ټول انسانان دوی سترگې لري، درېیمه نه شو ورکولای، خو په یوه سترگه کې یې گل پیدا کولای شو. همدا گل نوی تصویر دی. که زموږ د یوه کرکټر له پزې څخه ویښته راوتلي وي او یا یې پر تندي د کالدانی داغ وي، نو څه خبره ده! ایا په واقعي ژوند کې دارنگه څېرې نه وینو؟

فکر وکړئ، سخته نه ده. انسانان رنگارنگ دي، بېلابېلې څېرې لري، هماغه څېرې تصوير کړئ چې تاسو يې په ورځني ژوند کې وينئ. په پټي کې بايد د دهقان پر تندي د خولو څاڅکي وي، همدا څاڅکي له هغه چا سره بڼه نه ښکاري چې په معتدله هوا کې سيوري ته ناست دی. په ونه کې د مرغۍ ځاله ده. مرغۍ راځي، په خوله کې يې چينجی نيولی. په ځاله کې د مرغۍ بچي چونږي، خوله ورته خلاصوي، مرغۍ دخپل بچي په خوله کې چينجی وراچوي. دا تصوير دی، خو ژور تصوير نه شو ورته ويلی، په لوستونکي هغه څه نه وينو چې دوی ته نوی وي، شايد ډېرو لوستونکو په واقعي ژوند کې دا صحنه ليدلې وي چې مرغۍ څنگه خپل بچي مروي، خو دې ته به د ډېرو کسانو نه وي پام شوی چې د مرغۍ د بچي د خولې شاوخوا ژېړه پرده ښکاري. وليکئ:

کله چې د مرغۍ بچي خوله پرانيسته، تر خولې يې راگرځېدلې ژېړه پرده ښکاره شوه.

دا ډول باريکيو ته پام، د کيسې د تصويري کېدو لامل گرځي او په لوستونکو نوي او په زړه پورې تصويرونه ليدلی شو. داسې تصويرونه چې تردې دمه يې پام نه وي وراوښتی.

د گلاب د گل پاڼه به ډېرو ليدلې وي، خو کم کسان به دې ته متوجه شوې وي چې په پاڼه کې واړه واړه رگونه تېر دي، همدا واړه رگونه، نوی تصوير دی. يوبل مثال:

په لويوالي کې مې يوه مردکۍ وموندله، نوې وه، کله چې مې لمر ته پکې وکتل، دنيا مې پکې ولېده. احساس راولوبد لکه په رڼو اوبو کې مې چې

سترگه لوڅه کړې وي. وا مې پوله، شين اسمان مې وليد، غرونه جوړ شول،
لاندي شنه دښته ځلېدله...

په ورکتوب کې مې ډېرې مردکۍ په خاورو رغولې وې، خو دې ټکي ته مې
پام نه و شوی، هيڅکله مې لمر ته نه وې نيولې.

دا د نيا د مردکۍ غونډې ده، نوي تصويرونه پکې موندلی شو، خو يو څه پام
غواړي.

تر دې دمه مو د کيسه ليکنې په ځينو اړخونو: "د کيسې د موضوع، هدف،
نوم، د کيسې پيل، مينځ، پای، تلوسې، کرکټرونو، ژبې، ډيالوگ او تصوير"
په اړه خبرې وکړې. د دې لپاره چې ياد شوي موضوعات مو لاهم په ذهن کې ښه
پاڅه شي، دا ټول به په يوه کيسه کې په عملي توگه وښيو.

انتخاب شوې کيسه مې دوه کاله مخکې ليکلې وه. دا کيسه شايد ځينې
نيمگړتياوې ولري، خو زموږ هدف دا دی چې د کيسه ليکنې په اړه وپوهېږو
او د کيسې ځينې اړخونه د نمونې په توگه راواخلو. په ځينو هغو برخو به يې
لنډې خبرې وکړو چې تر دې دمه پرې غږېدلې يو. په پای کې به ټوله کيسه په
بشپړه توگه ولولو.

لومړی به د کيسې د نوم په اړه وغږېږو.

جنايت

کيسه جنايت نومېږي، هوايي نوم موندلی ټاکلی، کله چې ټوله کيسه ولولئ
پوه به شئ چې په کيسې پورې تړلی نوم دی. بل دا چې نوم مخکې له مخکې د
کيسې محتوا نه راسپړي، يواځې دومره پوهيدای شو چې په کيسه کې به يو
جنايت پېښېږي، خو معلومه نه ده چې څنگه جنايت؟ ولي، د څه لپاره او چېرته؟

دا نوم په خپله د تجارتي اعلان غونډې دی. تلوسه لري او لوستونکی دې ته هڅوي چې کيسه ولولي او په موضوع پوه شي. خو په دې نوم کې يوه ستونزه شته. يو څه عمومي دی.

د کيسې پيل او تلوسه:

د کيسې لومړی برخه را اخلو:

د سهار په څرکه کې د پوليسو يو موټر لنډ راتاو شو، ونبوډ او ودرېد. دروازي خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر بنسگرو واورو پټه کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر يوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک يوه پوخ ديوال ته ولي لگولې وو، سر يې کين لور ته څوړند و او پر تورو گارگوتي وينستو يې نری پرځه پرته وه.

يو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپينه غاړه يې گوتې کېښودې، خپلو ملگرو ته يې وکتل او دوه درې ځله يې په منفي بڼه سر وڅوځاوه. چوپه چوپتيا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، څېرې يې نېولې ښکارېدلې او له خولو څخه يې مړه تاوونه پورته کېدل. يوه عسکر وپوښتل:

— څوک يې پيژنی؟

د خلکو ځواب منفي و.

عسکر خپلو ملگرو ته اشاره وکړه، دوی ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد يې له واورې پورته کړ او د موټر په باډۍ کې يې تړپال پرې وغوړاوه. شېبه وروسته موټر پاڅه سرک ته وخت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د يوچا د ناستې ځای، نږدې گڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې ليکه لا ښکارېدله.

* * *

دې څو کرښو مو په ذهن کې کومې پوښتنې راوگرځولې؟
هلک څوک و؟

ولې په ساړه ژمې کې د باندې پاتې شوی و؟

په رښتیا! یخنی وژلای و؟

کورنۍ یې درلوده؟

د سیمې خلکو ولې نه پیژاند؟

دلته یې څه کول؟

موراو پلار به یې څنگه پیدا کړې؟

هغوی ته به د مړه زوی په لیدو څه ډول احساس پیدا شي؟

او نورې پوښتنې.

لوستونکي غواړي چې د دغو پوښتنو ځوابونه تر لاسه کړي. دی هغه وخت

پوهیدای شي چې کيسه تر پایه ولولي.

ددې هدف د تر لاسه کولو لپاره کيسه له داسې ځایه پیل کړي، چې د لوستونکي

په ذهن کې پوښتنې را ولاړې کړي.

دلته کيسه له و نه و و څخه نه ده پیل شوې. دا نه دي ویل شوي چې څوارلس

کاله مخکې همدې ماشوم نړۍ ته سترگي وغړولې. څنگه رالوی شو او څنگه تر

څوارلس کلنۍ پورې را ورسېد. کيسه په یوه خواشینونکي تصویر پیل شوې ده.

څوارلس کلن هلک مړ دی. لوستونکي په طبیعي توګه غواړي پدې پوه شي چې

ولې؟ په بله مانا، هر هغه څه چې لوستونکي ته ټکان ورکوي، د هغه په ذهن کې

پوښتنې را ولاړوي او له کشمکش سره یې مخامخ کوي، هغه د کيسې په پیل

کې راوړل شوي دي.

همدې كشمکش او پوښتنو د كيسې لوستلو ته لاره هواره كړې ده. لوستونكې اړه
دى چې د دې هلك د تېر ژوند په اړه مالومات ترلاسه كړي او د راتلونكې په اړه
بې پوه شي. دى به ضرور كيسه لولي.

د كيسې مينځ او تلوسه

كيسه اوږده ده، كه په دې مثال كې ټوله كيسه را واخلو، له يوې خوا به اصلي موضوع (د كيسې مينځ او تلوسه) رانه پاتې شي، له بل لوري به په پاى كې د ټولې كيسې لوستل بېخونده كړي، نو ځكه د كيسې په پيل پسې د كيسې د دوهمې برخې لنډه برخه د مثال په توگه راوړو:

د پوليسو څارنوال (ب) يوه دوسيه راپورته كړه، پانه يې واړوله، عدلي طب د هلك مړينه طبيعي بنودلې وه، ليكلي يې و چې د يخني له لاسه مړ شوى دى، د جرم او جنايت كومه نښه يې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پيدا كېدو په خاطر د ښار په عمومي هديره كې خاورې پرې واړول شوې.

څارنوال ولاړ شو، دوسيه يې په المارۍ كې كېښوده، بېرته پرڅوكۍ كېناست، د مېز پر سر اېښې بتن يې ټينگه كړه، له زنگ سره يو وچ، كلك سړى په وره كې ودرېد، به بېرته يې وويل:

صاحب!

څارنوال چاى وغوښت، سړى په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره يوه بله دوسيه راپورته كړه، خو پانې يې واړولې، خو ډېر ژر يې بېرته پر مېز كېښوده، يو اوږد اړدمى يې وپست، خپله پكه ككړۍ يې وگروله، ريمونټ ته يې لاس كړ، د تلويزيون چاينلونه يې واړول، په يوه كې كارتون و، په بل كې خو مستو نجونو گډا كوله او دريم چاينل هم يو تود سياسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بتن ټينگه كړه، د تلويزيون پر پرده د نجونو گډا راغله.

دا وخت يې موبایل وشرنگېد، څارنوال د خپلې كورتۍ جېب ته لاس كړ، موبایل يې غوږ ته ونيو، ورو يې وويل:

— مهرباني وكړئ، څارنوال (ب)

له مقابل لوري لڙانده غر واور بدل شو:

— يوه مهمه خبره درته لرم.

— امر ڪوئ.

— يوه اوونئ. مخڪي سينما ته نڙڊي يوليسو يو مري وموند.

ڇارنوال په بيره وويل:

— هو! يو هلڪ يخنئ وڙلاي و.

په تيلفون ڪي ٽوخي واور بدل شو، وروسته مقابل لوري وويل:

— په ظاهره يخنئ وواڙه، خو تر شا بي يولئ جنائيت پت دي.

ڇارنوال په بيره وپوئستل:

— تاسو ڇوڪ ياست؟ له ڪوم ڇا يه خبري ڪوي؟

تيلفون قطع شو.

دا برخه نوره هم پسي غزيدلي ده، خو فڪر ڪوم چي د بحث لپاره به همدومره بس

وي. دوهمه صحنه د يوه ڇارنوال له ورڻئي عادي ژونده پيل شوپده. ڇارنوال په

دفتر ڪي دي. دوسيه را اخلي، په بي تفاوتئ سره د عدلي طب له خوا د هلڪ د

مريني رپوٽ لولي او دوسيه په سره سينه بپرته په الماري ڪي ڙڊي. خود

لوسٽونڪي د پوئستنو ڇوابونه لا پاتي دي. دي غواڙي چي پوئستني بي ڇواب

شي، ڇڪه اڙڊي چي د ڪيسي لوسٽو ته دوام ورڪري.

ناڇاپه ڇارنوال ته تيلفون راڻي. دا تيلفون هم ڇارنوال او هم په خپله

لوسٽونڪي ته ٽڪان ورڪوي. دوي له مقابل لوري ڇخه هغه ڇه اوري چي ترڊي

دمه بي په اڙه فڪر نه و ڪري.

ڪه ڇه هم مقابل لوري يوه خبره روئانه ڪڙه. هغه دا چي د هلڪ د مريني علت به

ڇه و. خو پوئستنه دا ده، چي هغه ڪوم جنائيت دي چي هلڪ بي له امله شپه په

واورو ڪي تپره ڪري؟

دلته تلوسه نوره هم پياوړې شوه. که لوستونکي د خپلې يوې پوښتنې ځواب وموند او په دې پوه شو چې د ماشوم د مړينې علت بل څه دی، خو په مقابل کې همدې ځواب، د هغه په ذهن کې نورې پوښتنې راولاړې کړې.

دا کوم جنايت دی؟

د چا لخوا او څنگه تر سره شوی؟

د جنايت يې له دې سره څه چې ماشوم له واورو ډکه سره شپه کې پاتې شي.

او نورې پوښتنې.

په بله مانا! په تلوسه کې تلوسه رامینځته شوه. په دې توگه لوستونکي تر پخوا

ډېر د کيسې له لوستلو سره زړه تړي، د هغه يوه پوښتنه ځوابيږي خو ځای يې

خونوې پوښتنې نيسي. دی اړ دی چې کيسه تر پايه ولولي.

د کيسې مينځ نورې پوښتنې هم پيدا کوي چې د ټولې کيسې په لوستلو کې به

روښانه شي.

د کيسې پای

څارنوال (ب) په خشکه وويل:

_ اقرار وکړه، تا هغه هلک ته لاس وراچولی و.

هو ټلې سرې لاړې تو کړې، څارنوال ته يې وکتل، شونې يې و خو ځپدې:

_ نه، ما هيڅ نه دي کړې.

څارنوال ترگرين ونيو، ورو يې وويل:

_ تازه نه يم پېژندلای، ما د ډېرو مجرمينو ژبه خلاصه کړې ده، ته به اقرار کوي،

ضرور.

هو ٽيلي ڇه ونه ويل. ڄارنوال ولاڙ شو، د بند په سره او نمجنه کوٽه کي يي څو گامه واخيستل، ودرېد، سري ته يي وکتل او په کاوږ يي وويل:

— ته د بخنبلو نه يي، تا جرم کړي، يو نه بخنبونکي جرم، ته د لوند سپي غونډي د کرکي وږ يي، پوهېږي، ته به پانسي شي.

هو ٽيلي ولږېد. سره ساه يي واخيسته، ورو يي ويل:

— راځه، يو جوږ جاږي سره وکړو.

ڄارنوال په حيراني ورته وکتل.

د هو ٽيلي شونډي و خوځېدې:

— زه يي پانسي، ته به کومه گټه وکړي؟

ڄارنوال وويل:

— د مقصد خبره کوه!

— گوره، د هلک دوسيه تړل شوې ده، ټول په دې قانع دي چې هغه يځني وژلي، ته دوه لکه او غاڼي واخله او ما خوشي که.

د ڄارنوال سترگي ږډي راوختې، ټيټ شو، هو ٽيلي يي ترگرين ونيو، په خشکه يي وويل:

— ته ماته رشوت راکوي؟

هو ٽيلي وارخطا شو.

ڄارنوال يوه شپه غلی و، بيا يي شاوخوا وکتل، د بند د کوټي وړ پوري و، وروسته يي هو ٽيلي ته مخ وړاږاوه، دهغه غوږ ته يي خوله ورنږدې کړه، ورو يي وويل:

— زه دومره احمق نه يم، پنځه لکه.

د کيسې پای گنگ نه و. که يو څه گنگ هم درته مالوم شوی وي علت يې دا دی چې تر دې دمه مو ټوله کيسه نه ده لوستې او په دې نه پوهیږو چې کيسه څنگه تر دې ځايه راوړسېده.

د کيسې په پای کې خبره خلاصه شوه. د لوستونکې ټولې پوښتنې ځواب شوې، نه غوټه پاتې شوه، او نه هم تلوسه. خو له دې سره سره به دا کيسه د لوستونکي په ذهن کې تر ډېره پاتې شي، شايد فکر وکړي چې وروسته به څه کيږي؟ ايا هوټلي به څارنوال ته پنځه لکه افغانۍ ورکړي که نه؟ د څارنوال او هوټلي راتلونکې به څه وي او...

بله دا چې کيسه د لوستونکي د تصور پر خلاف پای ته رسېدلې ده. مور په پاتې خبرو پسې نه گرځو، ځکه پاتې خبرې د کيسې په هدف پورې نه دي تړلې.

د کيسې هدف:

مخکې تر دې چې کيسه وليکم، په ذهن کې مې يواځې د کيسې هدف پوځ کړ: د دې کيسې له ليکلو څخه مې هدف دا دی څو لوستونکي وپوهیږي چې ولي په ځينو بې سرپرسته هلکانو جنسي تيری کيږي او په دې برخه کې ولي قضايې ادارې عدالت نه شي پر ځای کولی.

جنایت يوه پوليسې اوږده کيسه ده. خو ما د کيسې د ليکلو پر مهال هڅه کوله چې په هره کرښه کې يواځې يو هدف تعقيب کړم او بلې خواته لاړ نه شم.

د يالوگ !

د کيسې يوه برخه:

څارنوال ژرد مېز پر سر ايسې ګوشکۍ ورپورته کړه، يوه لنډه نومره يې ووهله،
ويې ويل:

— زما دفتر ته راشئ!

لنډه شېبه وروسته په دفتر کې يو په ونه لوړ سپري ولاړ و، څارنوال دوه درې
ځله د خپل موبایل سکرين ته وکتل، په کاغذ يې يوه نومره وليکله، کاغذ يې
ولاړ سپري ته ونيو، ويې ويل:

— غواړم پوه شم چې د تليفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر!
سپري کاغذ ور واخيست، په بېړه له دفتره ووت او تر غرمې ورک و. کله چې
بېرته دفتر ته راغی څارنوال (ب) ډوډۍ خوړله. څارنوال سپري ته د کېناستلو
بلنه ورکړه، وروسته يې په ډکه خوله وويل:

— څه درک دې ولگاوه!!!

سپري ځواب ورکړ:

— هو صاحب! تليفون له يوې پي سي او څخه شوی و، تيليفونچي ويل چې د نهو
بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړۍ يوه پېغله وه چې پوره
لس دقيقې يې خبرې کړي، بيا يو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلې و او
وروسته له هغه يوه بوډا ته وار ور رسېدلې و.

څارنوال له مستو ډکه کاشوغه ورپورته کړه، سپري وروکتل، د برېتونو لاندني
تور ويښته يې په مستو سپين وو، څارنوال وويل:

— د بوډا په اړه يې نور څه مالومات درلود؟

— صاحب! ويې ويل چې دورځې لسگونه تنه ورځي، دی د هر يوه څېره ذهن ته
نه شي سپارلی، خودومره يې په زړه و چې بوډا کڅورنۍ سترگې درلودې، پوزه
يې غټه وه او کله چې يې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د
کباب بوی احساس کړی و.

ڄارنوال وويل:

پيدا به ٻي ڪرو؟

صاحب! گرانه خبره ده، دا بنار دي، دلته په لسگونه زره انسانان ژوند ڪوي.

ڄارنوال يوه شهبه غلي و، وروسته ٻي دمبڙ پر سر لو بدلې يوه يوه ور بجه ور

ٽوله ڪڙه، په غاب ڪي ٻي واچوله او وٻي ويل:

رڻبتيا وايي، موندل ٻي گران ڪار دي، بايد صبر و ڪرم، شايد بيا تلفون و ڪري،

ته تلي شي.

دلته دوه ڪرڪٽره لرو. ڄارنوال او د ڄارنوال تر لاس لاندي يو مامور. خو په ڪيسه

ڪي دا يادونه نه ده شوي چي ڄارنوال تر مامور لوڙ موقف لري، بلڪي

لوستونڪي د ڄارنوال له هماغه لومري ڊيالوگ ڄڻه پوهيڙي چي ڄارنوال لوڙه

ڪاري رتبه لري او دوهم تن بايد ده او امر ومني.

زما دفتر ته راشي!

ياد ڄارنوال دا خبره:

غوارم پوه شم چي د تلفون دا نومره د چاده، له مخابراتو پوڻستن و ڪري، ڙر!

بله دا چي ڪه ڄوڪ دولتي او يا هم ڄينو غير دولتي دفتر نو ته تللي وي، نو د

صاحب ٽڪي به ٻي ڊپر اور بدلي وي. دلته مامور د هري خبري په سر ڪي د

صاحب (ٽڪي ڪاروي.

هو صاحب! تلفون له يوې پي سي او ڄڻه شوي و، تيليفونچي ويل چي د نهو

بجو په شاوخوا ڪي دري تنه دوکان ته ورغلي وو، لومري يوه پيغله وه چي پوره

لس دقيقې ٻي خبري ڪري، بيا يو ڄوان په خارج ڪي له چا سره غڙيدلي و او

وروسته له هغه يوه بوڊا ته وارور رسبدلي و.

له دې ډيالوگونو څخه مو هدف دادی چې په کيسه کې دواړه (څارنوال او مامور) له خپل اجتماعي موقف سره سم غږيدلي دي. (البته زموږ په ټولنه کې همداسې ده.)

بل دا چې له ځينو ډيالوگونو څخه تصوير هم اخيستلای شو:

صاحب! ويې ويل چې دورځې لسگونه تنه ورځې، دی د هر يوه څېره ذهن ته نشي سپارلی، خو دومره بې په زړه وو چې بوډا کڅورنې سترگې درلودې، پوزه بې غټه وه او کله چې بې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.

څارنوال او مامور دواړه لوستي خلک دي ، دې ته ضرورت نه پېښېږي چې د يوبل د خبرو په پوهېدو کې ستونزه ولري. که مامور د پي سي او نوم اخيستی، له منطقي پلوه څارنوال پرې پوهيدلی، خو که د څارنوال په ځای کوم بزگر وای، نو شايد پوښتنه ورته پيدا شوې وای چې (پي سي او) يعنې څه؟ پرله پسې ډيالوگونه هم لوستونکی سترې کوي. له همدې امله په خبرو کې وقفه راوستل ضروري دی او خبرې طبيعي ښکاري:

څارنوال وويل:

د بوډا په اړه بې نور څه مالومات درلود؟

صاحب! ويې ويل چې دورځې لسگونه تنه ورځې، دی د هر يوه څېره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره بې په زړه و چې بوډا کڅورنې سترگې درلودې، پوزه بې غټه وه او کله چې بې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.

څارنوال وويل:

پيدا به بې کړو؟

صاحب! گرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسگونه زره انسانان ژوند کوي. څارنوال يوه شېبه غلی و، وروسته يې د مېز پر سر لوېدلې يوه يوه ورېجه ور ټوله کړه، په غاب کې يې واچوله او ويې ويل:

رښتيا وايې، موندل يې گران کار دی، بايد صبر وکړم، شايد بيا تلفون وکړي، ته تلی شې.

که څارنوال ورېجې نه وای ور ټولې کړې او په غاب کې يې نه وای اچولې، او دې ته اشاره نه وای شوې چې دا خبره د چا ده؟ پنځه پرله پسې ډيالوگونه راتلل:

د بودا په اړه يې نور څه مالومات درلود؟

صاحب! ويې ويل چې دورځې لسگونه تنه ورځې، دی د هر يوه څيره ذهن ته نه شي سپارلی، خودومره يې په زړه و چې بودا کڅورنې سترگې درلودې، پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.

پيدا به يې کړو؟

صاحب! گرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسگونه زره انسانان ژوند کوي. رښتيا وايې، موندل يې گران کار دی، بايد صبر وکړم، شايد بيا تلفون وکړي، ته تلی شې.

پرله پسې ډيالوگونه سترې کونکي دي، ډېر وخت له لوستونکي لاره ورکوي چې دا د کوم کرکټر خبره ده؟ دا ستونزه هغه وخت ډېره پيدا کيږي چې تر دوو ډېر کرکټرونه ولرو. دلته مو د يوه عمل پواسطه وقفه راوسته، هغه دا چې څارنوال ورېجې ټولې کړې، په غاب کې يې واچولې او له هغه وروسته يې بله پوښتنه وکړه. د ډيالوگونو تر مينځ دا ډول وقفې هم کيسه تصويري کوي ادهم د اوږدو خبرو مخه نيسي.

بله خبره دا چې په ډيالوگونو کې تکراري کلمات نشته هر ډيالوگ راتلونکي ډيالوگ ته لاره هواروي. که ساده ووايو! هر ډيالوگ د زینې د یوې پلې مثال لري. زینه سره تړلې وي.

د ډيالوگ په برخه کې مو ولوستل چې ډيالوگونه بايد لنډ وي، خو دلته مامور اوږدې خبرې کړي. دا طبيعي ده، ځکه څارنوال له هغه څخه تشریح غوښتې او مامور مجبور دی چې تشریحې خبرې وکړي.

خو بیا هم تشریح اوږده نه ده راغلي. کله کله د مجبوریت له مخې اوږدو خبرو ته هم ضرورت پیدا کېږي.

(په دې اړه د ډيالوگ په برخه کې خبرې شوي)

تصویر:

د کيسې د پيل لنډه برخه:

دسهار په خړه کې د پوليسو موټر لنډ راتاو شو، وښوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنگرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر يوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک يوه پوخ ديوال ته ولي لگولې وو، سر يې کين لور ته ځوړند و او پر تورو گارگوتي وښتو يې نړۍ پرځه پرته وه.

ټولې جملې حرکت لري. ان بوټونه هم په حرکت راغلي. واورې هم حرکت پیدا کړې. د هلک په تورو گارگوتي وښتو پرته پرځې ته هم پام شوی.

بل تصویر:

شېبه وروسته موټر پاڅه سرک ته و خوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاپل، خو په واوره کې د يو چا د ناستې ځای، نږدې گڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوي ليکه لاسکارېدل.

که يواځې همدا يوه جمله هم ولولو، دا تصوير ترې اخيستی شو چې مخکې څه تېر شوي دي.

بل تصوير

څارنوال (ب) لس کمې اته بجې په پارک کې و، له خولې څخه يې سپين تاوونه پورته کېدل او لاسونه يې د اوږده تور بالاپوښ په جېبونو کې پټ کړي وو.

دلته دا يادونه نه ده شوې چې يځني ده. خو د څارنوال (ب) له خولې څخه سپين تاوونه راوتل او لاسونه د بالاپوښ په جېب کې پټول په خپله د يځني نښې گڼل کيږي.

بل تصوير:

شېبه وروسته په پارک کې هيڅوک نه و، د ونې پر يوه لوڅ بناخ يو کارغه ښکارېده او د سپينو واورو پر سرڅو وچې پانې باد رغړولي.

کيسه ليکنه ډېر اړخونه لري. يواځې په څو ټکو کې نه خلاصه کيږي، که ژوند و په نورو برخو به يې بل وخت خبرې وکړو.

په پای کې مو د دوو کيسو لوستلو ته رابولم. لومړی همدا د (جنایت) په نوم بشپړه کيسه ده چې ځينې برخې مو د بحث له پاره ترې راواخيستي او خبرې مو پرې وکړې. بله کيسه (بدمرغي) نومېږي چې د (جنایت) له کيسې وروسته به يې ولولئ. د (بدمرغي) په نوم کيسه مې ځکه راوړه چې تاسوله خپل ديدنه ورته وگورئ. هغه څه پکې ومومي چې تر اوسه مو خبرې پرې وکړې. په دې فکر

وکړئ چې کومې برخې يې نښې دي، کومې برخې يې ستونزې لري او کوم ټکي بايد په پام کې نيول شوي وای چې ستونزې حل او کيسه لابنه شوې وای. دوهمه کيسه ستاسو د نقد لپاره ده. چان او ټوک، ټوک يې کړئ. هغه ټکي ترې راوباسی چې تر دې دمه پرې غږيدلي يو. دا تمرين به مو په عملي توگه ځينو ټکو ته متوجه کړي. خو لومړی به د جنايت کيسه ولولو.

جنايت

د سهار په خرڅه کې د پوليسو يو موټر لنډه راتاو شو، ونيوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر بننگرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر يوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک يوه پوخ ديوال ته ولي لگولې وو، سر يې کينې لور ته ځوړند و او پر تورو گارگوتي ويښتو يې نرۍ پرڅه پرته وه.

يو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپينه غاړه يې گوتي کېښودې، خپلو ملگرو ته يې وکتل او دوه درې ځله يې په منفي بڼه سر و خوځاوه. چوپه چوپتيا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، څپرې يې نيولې بنکار بدلې او له خولو څخه يې مړه تاوونه پورته کېدل. يوه عسکر وپوښتل:

— څوک يې پيژني؟

د خلکو ځواب منفي و.

عسکر خپلو ملگرو ته اشاره وکړه، دوی ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد يې له واورې پورته کړ او د موټر په باډۍ کې يې تریال پرې وغوراوه. شېبه وروسته موټر پاڅه سرک ته و خوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د يوچا د ناستې ځای، نږدې گني پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې ليکه لا بنکار بدلله.

د پوليسو څارنوال (ب) يوه دوسيه راپورته کړه، پاڼه يې واپوله، عدلي طب د هلك مړينه طبيعي بنودلې وه، ليکلي يې وو چې د يخنۍ له لاسه مړ شوی دی، د جرم او جنايت کومه نښه يې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پيدا کېدو په خاطر د ښار په عمومي هديره کې خاورې پرې واپول شوې.

څارنوال ولاړ شو، دوسيه يې په الماری کېښوده، بېرته پرڅو کې کېناست، د مېز پر سر اېښې بټن يې تينگه کړه، له زنگ سره يو وچ، کلک سړی په وره کې ودرېد، به بېرته يې وويل:

صاحب!

څارنوال چای وغوښت، سړی په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره يوه بله دوسيه ورپورته کړه، څو پاڼې يې واپولې، خو ډېر ژر يې بېرته پر مېز کېښوده، يو اوږد ارزښی يې ويست، خپله پکه ککړی يې وگروله، ريموټ ته يې لاس کړ، د تلویزیون چاینلونه يې واپول، په يوه کې کارتون و، په بل کې څو مستو نجونو گډا کوله او درېيم چاینل هم يو تود سياسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بټنه تينگه کړه او د تلویزیون پر پرده د نجونو گډا راغله.

دا وخت يې موبایل وشرنگېد، څارنوال د خپلې کورتۍ جېب ته لاس کړ، موبایل يې غوږ ته ونيو، ورو يې وويل:

—مهرباني وکړئ، څارنوال (ب)

له مقابل لوري لږزانده غږ واورېدل شو:

—يوه مهمه خبره درته لرم.

—امر کوئ.

—يوه اوونۍ مخکې سينما ته نږدې يوليسو يو مړی وموند.

څارنوال په بېرته وويل:

—هو! يو هلك يخنۍ وژلی و.

په تليفون کي ٽوخي واوربدل شو، وروسته مقابل لوري وويل:
_په ظاهره بيخني وواڙه، خو تر شا بي يولي جنائيت پتو دي.
څارنوال په بيړه ويونتل:

_تاسو څوڪ ياست؟ له كوم ځايه خبري کوي؟
تليفون قطع شو.

څارنوال ژرد مېز پر سرابنښي گوشکي ورپورته کړه، يوه لنډه نومره بي ووهله،
ويي ويل:

_زما دفتر ته راشئ!

لنډه شېبه وروسته په دفتر کي يو په ونه لوړ سپري ولاړو، څارنوال دوه دري ځله
د خپل ميايل سکرين ته وکتل، په کاغذ بي يوه نومره وليکله، کاغذ بي ولاړ
سپري ته ونيو، ويي ويل:

_غوږم پوه شم چي د تليفون دا نومره د چاده، له مخبرانو پوښتنه وکړي، ژر!
سپري کاغذ ور واخيست، په بيړه له دفتره ووت او تر غرمي ورک و. کله چي
بېرته دفتر ته راغي څارنوال (ب) ډوډي خوړله. څارنوال سپري ته د کيناستو بلنه
ورکړه، وروسته بي په ډکه خوله وويل:

_څه درک دي ولگاوه؟

سپري ځواب ورکړ:

_هو صاحب! تليفون له يوې بي سي او څخه شوي و، تيليفونچي ويل چي د نهو
بجو په شاوخوا کي دري تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړي يوه پېغله وه چي پوره
لس دقيقې بي خبري کړي، بيا يو ځوان په خارج کي له چا سره غږېدلی و او
وروسته له هغه يوه بوډا ته واورورسيدلی و.

څارنوال له مستو ډکه کاشوغه ورپورته کړه، سپري ور وکتل، د بربتونو لاندني
تور وينسته بي په مستو سپين وو، څارنوال وويل:

د بودا په اړه يې نور څه مالومات درلودل؟
_صاحب! ويې ويل چې دورځې لسگونه تنه ورځې، دى د هر يوه څېره ذهن ته
نه شي سپارلى، خو دومره يې په زړه وو چې بودا کڅورنې سترگې درلودې،
پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تليفون پيسې ورته اخیستلې، نو تليفونچي د
کباب بوى احساس کړى و.

څارنوال وويل:

_پيدا به يې کړو؟

_صاحب! گرانه خبره ده، دا ښار دى، دلته په لسگونه زره انسانان ژوند کوي.
څارنوال يوه شېبه غلى و، وروسته يې د مېز پر سر لوېدلې يوه يوه وړېجه ور
ټوله کړه، په غاب کې يې واچوله، ويې ويل:
_رښتيا وايې، موندل يې گران کار دى، بايد صبر وکړم، شايد بيا تليفون
وکړي، ته تلې شې!

د څارنوال وړاندوينه سمه وخته، ماسپښين يې موبایل وشرنگيد، مقابل لوري
وويل:

_زما خبره موزره ته ولوبده؟

څارنوال وويل:

_خو موږ ثبوت غواړو.

_کيسه اوږده ده، په تليفون کې نه ويل کيږي.

_نو چېرته سره ووينو؟

مقابل لورى يوه شېبه غلى و، په تليفون کې يواځې د موټرو هارنونه اورېدل
کيدل، وروسته يې وويل:

_خو په يوه شرط!

_څه؟

—زه غريب سڀي ڀي، ماته به کوم جنجال نه پيدا ڪوي.

—سمه ده، ڙمنه کوم.

مقابل لوري وٽوخل، بيا ڀي وويل:

بنار والي. ته ڀڙڀي يو کوچيني پارڪ ڏي، سباسهار نهه بجي هلته راشي، په ڀي

واورو ڪي پارڪ تش وي، ما په اساني سره موندلي شي.

تليفون قطع شو.

څارنوال فڪر يووڀر، بيا ڀي ڊاٽمينان لپاره عدلي طب ته تليفون وڪر، هغوي

خپل استول شوي رپوت سم وگانه، ويي ويل چي په خپنه ڪي کومه تپروتنه نده

شوي، دهلڪ مرگ طبعي ڏي او کوم جنابي اڀخ نه لري.

څارنوال (ب) لس ڪمي اته بجي په پارڪ ڪي و، له خولي خخه ڀي سپين تاوونه

پورته ڪڀدل او لاسونه ڀي ڊاڍڙه تور بالاڀوڻ په جبونو ڪي پت ڪري وو.

په کوچني پارڪ ڪي څوڪ نه بنڪارڀدل، د هسڪو ونو تور، نري او اوڀڙه

سيوري پر سپينو واورو پراٽه وواو تر پارڪ له راگرڇڀدلو ڪتارو ور هاخوا پر

تور سڀڪ يو يو موٽر تپڙه.

پينڇه دقيقې نورې هم ووتې، بيا ڊ پارڪ په شمالي دروازه ڪي يو سڀي ودرڀد،

ڏي بوڊا و، له پطلون سره ڀي شنه لونگي ترلې وه او يو پنڊ زور ڄمپر ڀي په تن

و.

شبهه وروسته ڀي څارنوال ته لاس ورڪر، دواڙه پر يوه اوڀڙه څوڪي ڪڀناستل،

يوه لحظه غلي وو، وروسته څارنوال وويل:

—چرتي ڀي ڪرم.

بوډا هغه ته وکتل، برېتو يې سپينه پرځه نيولې وه او د اوږدې پزې تېره څوکه يې سره ښکارېده.
بوډا لنډ ځواب ورکړ:
_ بايد چرتي شي.
څارنوال مخ ورواړاوه:
_ خبرې وکه، ما ژمنه در سره کړې، له ستونزو به لرې يې.
بوډا يو سوړ اسويلی ويست، لاندي يې پر خپل بوت اوږه تخته کړه، ورو يې وويل:

زه کسبگرسپي يم، دېرش کاله کېږي چې اشپزي کوم، ما په بېلابېلو هوټلونو کې کار کړی، لاس مې ښه دی، خو تر ټولو د کباب په پخولو کې ډېر تکړه يم، تېره مياشت مې په يوه هوټل کې کار ونيو، دا هوټل د موټرو په اډه کې دی، هلته ډېره ښه گڼه گڼه وي، ولاياتو ته بسونه ځي او ښه چلېږي. دا يو کوچینی هوټل دی، د شپې تيرولو ځای نه لري، خو مشتريان يې ډېر دي او خاوند يې په مزو کې دی.

بوډا غلی شو، يو سوړ اسويلی يې ويست او ويې ويل:
دا د اتو ورځو مخکې کيسه ده، ما کباب پخواه، وروسته مې يوه ديارلس يا څوارلس کلن هلک ته پام شو، له نانواي نه يې ډوډی غوښته، خو نانواي په غوسه شو، هلک ته يې بد رد وويل او له هغه ځايه يې وشاړه. زه حيران شوم، هلک ته مې وکتل، نه يې جامې د سوالگرو وې او نه هم څېره او نور ظاهري جوړښت. ورغې مې کړ، راغی او زما تر څنگ ودرېد. پوه شوم چې وږی دی، ما د کباب دوه سيخه ورته ونيول، ده مننه وکړه او په بېره د کباب په خوړلو بوخت شو.

دی له رنگه بنایسته و ، سپین پوست یې درلود او داسې نه بنکارېده چې تر دې
مخکې دې کومه سخته پرې ورغلې وي. وروسته مې وپوښت:

—ولې سوال کوي؟

هلک راته وکتل، غټې تورې سترگې یې له اوبښکو ډکې شوې، ویې ویل:

—ورې یم، پیسې نه لرم.

—کور دې چېرته دی؟

هلک یوه شېبه غلی و، بیا یې سر پورته کړ، شونډې یې و خوځېدې:

—په ایران کې.

حیران شوم:

—نو دلته څه کوي؟

هلک په خواشینۍ وویل:

مور لس کاله مخکې ایران ته مهاجر شوو، په کور کې پنځه تنه یو، زه، پلار،
مور او زما دوه وږې خویندې، پلار مې په یوه ساختماني شرکت کې کار کاوه،
زه هم په یوه مغازه کې مزدوروم، خلکو ته به مې سودا ورکوله، کارتنونه به مې
له یوه ځایه بل ځای ته وړل، سترې به وم، خو بیا هم ښه و، مازدیگر به ټول سره
یوځای شوو او د ورځې ستریا به مې هېره شوه، یو سهار مغازې ته تلم، پولیسو
و درولم، د مهاجرت کارت یې رانه وغوښت، خو مور د زرگونو نورو افغانانو
غوندې غیر قانوني مهاجر و، اسناد مو نه درلودل، هماغه و چې لومړی یې د
سنگ سفید په نوم یوې بنديخانې ته ولېږلم، یوه اوونۍ مې هلته تېره کړه او بیا
یې له مرزه (سرحد) را واړولم. اوس دا دی شپږمه ورځ ده چې سرگردانه
گرځم، له کوره هم احوال نه لرم، نه پوهېږم چې څه وکړم، قاچاقبر پیسې
غواری، خوزه په گڼډه نه یم مور، ایران ته د تگ لپاره پیسې په کار دي، ډېرې
پیسې.

ما ور نه وپوښتل:

—ولې دلته، په افغانستان کې څوک نه لري؟

هلک وويل:

—نه، تر و نه مې پخوا لا پاکستان ته مهاجر شوي دي، دومره پوهېږم چې په

پېښور کې اوسي، نور يې درک نه را مالومېږي.

—نو دا شپږ ورځې دې چيرې تيرې کړې؟

تر پرونه يو څه پيسې راسره وې، په يوه مساپر خانه کې به مې ډوډۍ خوړه، د

شپې د تېرېدو پيسې يې نه رانه غوښتې، همالته به پر تخت وېدېدم، پروم مې

ټوله ورځ څه ونه خوړل، بانه مې داوه چې په نس مې درد دې، خونن سهار د

مساپرخانې خاوند راباندې پوه شو او زه يې له هغه ځايه وشړلم، ما په ژوند کې

خواست نه دی کړی، خو وږی وم، ټيکه نه راتله، ځکه مې له نانوايه يوه ډوډۍ

وغوښته.

بوډا د ماشومانو په شور او زوږ غلی شو، له جنوبي دروازي څخه يوه ډله

ماشومان پارک ته ورننوتل، دوی منډې وهلې، يو بل يې دواورو په

غوڼدوسکو ویشتل، وروسته پرته له دې چې په پارک کې ماتله شي، په بيړه د

پارک له شمالي دروازي څخه ووتل.

د بوډا سروڅرېد، يوه شېبه غلی و، بيا يې ورو وويل:

—هلک يوه لحظه له ماسره ودرېد، فکر کوم چې د کباب بوی ښه پرې لگېدلی

و، خوزه پردی مزدور وم، نوره لورپينه مې نه شوای ورباندې کولای، داوخت د

هوټل خاوند راغږ کړ!

—څلور خوراکه کباب

ما نور سيخونه د انگار له پاسه کېښودل، کباب ته مې پکه وهله چې د هوټل

خاوند راغی، ده د يو بل خوراک فرمايش راکړ، ويې ويل چې يو نږدې دوست

بې راغلی، غوښې ته څه مثال هم ورگډه کړه او په سيخونو کې سپين بخرکي مه پبیه! وروسته بې هلک ته پام شو، ما ته بې په پوښتونکي نظر وکتل، ومې ويل چې مساپر دی، له ایرانه بې را اړولی، دلته څوک نه لري. د هوټل خاوند په ځير ورته وکتل، مخ بې را واپاوه، ويې ويل: _وبال لري، ډوډۍ ورکړه، بيا به نوره مرسته هم ورسره وکم. له دې سره بېرته هوټل ته ننوت.

د هوټل خاوند په ظاهره بد سړی نه و، په غريبانو بې پام کاوه، هر سهار به بې د سلو روپو نوت د سوالگرو لپاره ماتاوه، هوټل ته به ډېر گدايگر راتلل، يو بې هم نا امېده نه پرېښوده، يو دوه اوغانۍ به بې ورته نېولې، دی به پر دځل ناست و او کله کله به بې له مساپرو پاتې ډوډۍ پر غريبانو ويشله. هلک ته مې ډوډۍ ورکړه، دی تر ماسپښينه ماتل شو، ما لمونځ وکړ، په هوټل کې هيشوک نه

و، هلک پر تخت ناست و، دی چرتي ښکارېده، زه پخلنځي ته لاړم، غوړ لوښې مې پرېمينځل او د ماخستن لپاره مې غوښه پر سيخونو وپبيله، کله چې بېرته ورغلم، د هوټل خاوند مې د هلک تر څنگ وليد، دوی خبرې کولې، ښه شپبه وغږېدل، د هوټل خاوند ډاډ ورکړ چې دی ځينې قاچاقبران پطژني، هر څه به سم شي.

هلک په هوټل کې پاتې شو، د ماخستن له خوا خلک کم وو، ډوډۍ مو ژر ورکړه، وروسته د هوټل شاگردان هم خپلو کورونو ته لاړل او په هوټل کې درې تنه پاتې شوو، زه، د هوټل خاوند او کوچینی مساپر.

موږ تر ناوخته ويښ وو، د هوټل خاوند دورځې حساب کاوه، هلک د بخاری تر څنگ غلی ناست و او ما هم د سبا لپاره غوښه وړوله، ښه شپبه نوره هم ووته، هلک ته مې وکتل، سترگې بې له خوبه ډکې وې، ولاړ شوم او د بخاری تر څنگ

مې ځای ورته جوړ کړې. د هوټل خاوند هم څو گامه لرې د تخت په بل سر کې پرېوت، ما ته هم خوب راته، خپله بستره مې هواره کړه، د گروپ ساکت ته مې لاس وروغځاوه او سترگې مې پټې کړې.

زه هم دلته مساپريم کورنۍ مې په کلي کې ده، يوه مياشت کېده چې کور ته نه وم تللی، په هغه شپه مې خپله کوچینی لور تر ډېره په ذهن کې راگرځېده، خو وروسته خوب وړی وم. بوډا غلی شو.

څارنوال په بېره وويل:

بيا؟

د بوډا شونډې و خوځېدې:

— يوه شورما شور مې سترگې رنې کړې، د بخاری د سره انگار په تته رڼا کې مې هوټلي وليد چې د هلک تر څنگ ناست و، هلک سړي ته سوکان نيولې وو، سپکې سپورې يې ورته ويلې، خو هوټلي غلی و، هيڅ يې هم نه ويل او سړي يې څرېدلی بنکارېده، وروسته هلک په بېره ولاړ شو، بوټونه يې په پښو کړل، خو کله چې يې د دروازې دستگير ته لاس وروغځاوه، ورکولپ و، بيا يو کرنگ شو، لويه شيشه درې وړې شوه، هلک په توره شپه کې د باندې لاړ او هوټل ته سړه هواراښته.

بوډا غلی شو.

څارنوال وويل:

— دا يولوی جنايت دی، دا پست هوټلي بايد سزا وويني، بايد.

بوډا وويل:

— ما بل څه نه شو کولای، کار مې پرېښود او قانون مې خبر کړ، نور نو تاسو ښه

پوهيږئ.

څارنوال وپوښتل:

— غواړي چې چېرته لاړ شي؟

— نپوهيږم، بل ځای به په کار پسې گرځم، ما درته وويل، زه يو تکړه اشپز يم، روپۍ کمه يا ډېره، کار پيدا کولای شم.

څارنوال وويل:

— خو که تاته ضرورت پېښ شو بيا به دې چېرې پيدا کوم؟

د بودا شونډې و خوځيدې:

— تا ژمنه کړې وه چې ماته به کوم جنجال نه پيدا کوي.

څارنوال وخنډل:

— زه په خپله خبره ولاړ يم، خودا زما وظيفه ده، بايد د شاهد ادرس ولرم.

بودا وويل:

— دلته څوک نه پېژنم، خود کلي ادرس مې درسره وليکه، قول ده، که مې کار

وموند، په تيليفون کې دې خبروم.

څارنوال د سړي د کلي او هوټل دواړو ادرسونه واخيستل.

شېبه وروسته په پارک کې هيڅوک نه و، د ونې پر يوه لوڅ بناخ يو کارغه

بنکارېده او د سپينو واورو پر سر څو وچې پانې باد رغړولې.

ماسپښين دوه بجې وې، څارنوال پر يوه خيرنه څوکۍ ناست و، پر غوړ مېز

ايښی له تورو چايو ډک گيلاس يې ورپورته کړ، هوټلي ته يې وکتل، ده د تايپ

د يوې جر شوې کسټې راوتلې کولمې خلاصولې.

وروسته يې ورمېږ کور کړ، د تخت پر سر ناستو دوو تنو خبرې سره کولې او دوی ته نږدې يوه ځوانکي پر تېرو سيخانو غوښه پېيله. نور هوټل تش و. څارنوال هوټلي ته اشاره وکړه، هغه راغی، څارنوال ته مخامخ ودرېد. ورو يې وويل:

— څه شی غواړئ؟

څارنوال د لاس په اشاره هوټلي وپوهاوه چې مخامخ ورته کينې. هوټلي حيران شو.

څارنوال چېب ته لاس کړ، يو کارت يې راويست، د هوټلي سترگو ته يې ونيو، و يې ويل:

— څارنوال (ب)

د هوټلي رنگ والوت، پر څوکۍ کېناست او څارنوال ته يې په وېره وکتل. څارنوال ورو وويل:

— کاروبار دې څنگه دی؟

هوټلي وارخطا شو:

— صيب! ښه ده، گذاره کوي.

څارنوال له چايو غورږ وکړ، شونډې يې و خوځېدې:

— يو څو پوښتنې درنه کوم.

— امر کوئ، صيب!

— تا څو ورځې مخکې يو ميلمه درلود.

هوټلي په ماته گوډه ژبه وويل:

— صيب، زه، زه خو ډېر ميلمانه لرم، ته، ته کوم يو يادوي؟

د څارنوال شونډې و خوځېدې:

— خو ته د شپې ميلمه نه لرې.

د هوتلي رنگ سور شو.

دا وخت د مېز ترڅنگ دوه تنه ودرېدل، يوه يې وويل:

دوه چايه، خورويې شوي؟

پنځلس اوغاني.

هغه د مېز پر سر پيسې کېښودې او دواړه له هوتله ووتل.

څارنوال پسي وکتل، هوتلي ته يې مخ ورواړاوه، په ملنډو يې وويل:

په زرو شيشو کې دا يوه شيشه نوې ښکاري، دا دې ولې بدله کړيده؟

هوتلي پر تخت ناست ځوانکي ته وکتل، له هغه نه يې وغوښتل چې پاتې کار په

اشپز خانه کې وکړي، وروسته يې څارنوال ته مخ ورواړاوه، شونډې وريپېدې

او په لېزانده غږ يې وويل:

ماته شوه.

څنگه؟

هوتلي چيغه کړه!

له ما څه غواړي؟

څارنوال ورمخته شو، د دواړو سترگې سره وجنگېدې، څارنوال وويل:

ته د پر پست سړي يې، تا هغه هلک ته لاس وراچولی و، د شپې يې په پرستن

ورنوتی وې، ته پوهيږي! هغه مردی، يخني وژلای.

دا دروغ دي.

زه شاهد لرم. زور کبابي.

هوتلي په بېرته ولاړ شو، منډه يې کړه، خو څارنوال تر لمنې ونيو، سړي پر مخې

ولوېد، سړي پر يوې څوکۍ ولگيد او له تندي يې وينه روانه شوه.

ڄارنوال (ب) په خشڪه وويل:

— اقرار وکړه، تا هغه هلک ته لاس وړاچولی و.

هو ټيلي سرې لارې تو کړې، ڄارنوال ته يې وکتل، شونډې يې و خوځېدې:

— نه، ما هيڅ نه دي کړي.

ڄارنوال ترگرين ونيو، ورو يې وويل:

— تا زه نه يم پيژندلی، ما د ډېرو مجرمينو ژبه خلاصه کړې ده، ته به اقرار کوي،

ضرور.

هو ټيلي څه ونه ويل. ڄارنوال ولاړ شو، د بند په سره او نمجنه کوټه کې يې څو

گامه واخيستل، ودرېد، سرې ته يې وکتل، په کاوړ يې وويل:

— ته د بنبلو نه يې، تا جرم کړی، يو نه بنبونکی جرم، ته د لوند سپي غونډې د

کرکې وړ يې، پوهيرې، ته به پانسی شي.

هو ټيلي ولې زېد. سره سا يې واخيسته، ورو يې ويل:

— راځه، يو جوړ جاري سره وکړو.

ڄارنوال په حيراني ورته وکتل.

د هو ټيلي شونډې و خوځېدې:

— زه يې پانسی، ته به کومه گټه وکړې؟

ڄارنوال وويل:

— د مقصد خبره کوه!

— گوره، د هلک دوسيه تړل شوې ده، ټول په دې قانع دي چې هغه يخنې وژلی، ته

دوه لکه او غاڼي واخله او ما خوشی که.

د څارنوال سترگې رډې راوختې، تپت شو، هو تلي يې ترگرين ونيو، په خشکه

بې وويل:

ته ماته رشوت راكوې؟

هو تلي وارخطا شو.

څارنوال يوه شېبه غلی و، بيا يې شاوخوا وکتل، د بند د کوټې ور پوري و،

وروسته يې هو تلي ته مخ ور واراوه، دهغه غوږ ته يې خوله ورنږدې کړه، ورو

بې وويل:

زه دومره احمق نه يم، پنځه لکه.

(پای)

بدمرغي

ليکوال: نصير احمد حمدي

نجلی پر کټ ستوني ستغ پرته وه، کله کله به يې چيغه کړه، لاسونو ته ور لوبدلي ځنځيرونه به يې وشرنګېدل، سر به يې پورته کړ او بدن به يې ټکان وخوړ. تر هغې راګرځيدلي کسان خواشيني وو، دوی په راوتلو رډو سترگو ځواني نجلۍ ته کتل... په څېرو کې يې ګونځې ښکارېدلې.

په ولاړو کسانو کې يوه چيغه کړه !

—تور کوډګر ناوخته شو !

تر څنګ ولاړ سړي په عاجزۍ وويل:

—د پاچا عمر دې ډېروي، په تور کوډګر پسې مو عسکر لېږلي دي، دوی د سهار په څړه کې حرکت وکړ، اوس بايد را ورسېږي، سپېره غره ته تګ، يوه ورځ مزل غواړي.

پاچا خپله اوږده چپنه ورتوله کړه، روان شو، پر تخت کېناست، ځلېدونکې ژېړ تاج يې له سره ليرې کړ، په خپلو اوږدو سپينو څڼو کې يې ګوتې تېرې کړې. يوه شېبه غلۍ و، وروسته يې ډډ غږ د مانۍ په لوی او هسک سالون کې انعکاس خپور کړ:

—که زما په لور څه وشول، تاسو به تر تيغ تېر کم.

دولاړو درباريانو سرونه وځړيدل، په څېرو کې يې وېره ښکارېدل... وزيرانو خپل ژوند په خطر کې لېد.

يو ساعت نور هم ووت، له اوږدو شيشو څخه مانۍ ته ژېړه رڼا رالوبدلې وه، د درباريانو اوږدې زرينې چينې ځلېدلې.

د پاچا غوسه ورو ورو ډېر بدلله، خولې يې ځگونه پيدا كړي وو او د خپلې اوږدې تورې تر طلايي مونت يې د بڼې لاس گوتې تاوې وې. چوپه چوپتيا وه، كله كله به د نجلۍ لاسونو او پښو ته ور لوبدلې ځنځيرونه وشرنگېدل، چيغه به يې كړه او بېرته به بېسده پرېوته. لمر په لوبدو و چې د ماڼۍ يوه عسكرد تور كوډگر د رارسېدو خبر ور كړ، پاچا ودرېد، وزيرانو د سالون لويې دروازې ته وچې سترگې نېولې وې، ټولو د تور كوډگر د راتلو انتظار اېست. شېبه وروسته يو زوړ سپرې راښكاره شو، دى تك تور و، گڼه ږيره يې درلوده، پر نرۍ غاړه پورې يې په خړسپنسي پيېلو وړو هډوكو ټال خوړ.

پاچا او درباريانو د احترام په بڼه خپل سرونه ټيټ كړل، خو تور كوډگر مخ وروا نه راوه، لاړ او د نجلۍ تر څنگ پر كت كېناست. بڼه شېبه يې هغې ته وكتل، د نجلۍ اوږده بانه نېغ ولاړ وو، تر سترگو يې يوه توره حلقه راگرځيدلې وه او پر سرو شونډو يې سپين ښكارېده. تور كوډگر خپلې زړې خورجينې ته لاس كړ، د انسان ككړۍ، د پښو دوه اوږده هډوكي او يو خيړن جام يې راويستل، وروسته ودرېد، له ځان سره يې څه وويل او تركت څو ځله راتاو شو. پاچا په خواړه خوله وويل:

—زه په تور كوډگر باور لرم.

تور كوډگر هغه ته وكتل، خو څه يې ونه ويل، هماغسې يې شونډې خوځېدلې ... دا سې كلمات يې تر خولې راوتل چې ولاړ خلك نه پرې پوهېدل. د كوډگر شونډې تر ډېره خوځيدلې، بيا د نجلۍ تر څنگ كېناست، خورجينې ته يې لاس وروغځاوه، يو سپين بوتل يې راويست. كله چې يې د بوتل اوبه په نقره يې جام كې واچولې، له جام څخه تور لوگي پورته شو، له دې سره د نجلۍ سترگې رڼې شوې، ځنځيرونه وشرنگيدل ... تور كوډگر چيغه كړه!

—اې شيطانې اروا! ته څه غواړې؟
د نجلۍ خوله له ځگونو ډکه شوه، تورو سترگو يې سوروالی پيدا کړ او شېبه وروسته يې سترگې سرو وینو ونېولې. ناڅاپه يې له شونډو ډډ نارینه غږ راووت، دې غږ په سالون کې د ولاړو کسانو زړونه ولړزول.
غږ وويل:

—تر ټولو بدمرغه انسان!

له دې سره د ځنځيرونو شرنگا پورته شوه، تور کوډگر په چټکۍ سره تر نجلۍ راوگرځيد، په لاس کې نېولې ککړۍ يې کښته پورته کړه، نامفهومه کلمات يې له خولې را ووتل. د نجلۍ رنگ ورو ورو خپل عادي حالت ته راوگرځيد، سترگو يې توروالی پيدا کړ، شېبه وروسته بېسده پريوته.
پاچا ور مخته شو، د چينې لستونۍ يې د خپلې لور پر خوله تېر کړ. بېرته په خپل ځای ودرېد
تور کوډگر وويل:

—د پاچا پر لور جادو شوی، نجلۍ هغه وخت رغېدی شي چې د نړۍ تر ټولو بدمرغه انسان وويني.

پاچا يوه شېبه غلی و، بيا يې وزيرانو ته مخ وړ واپاوه او امر يې وکړ چې تر ټولو بدمرغه انسان ورته پيدا کړي.

له لمر ختو سره ډولونه ودرېدل، جارچي په بناړ کې کوڅه په کوڅه وگرځېد، ده يو لوی بڼکر خولې ته نيولی و او چينغې يې وهلې چې تر ټولو بدمرغه انسان دې په دربار کې حاضر شي.

په ماڼۍ کې پاچا او وزيران بې خوبه او خواشيني بڼکار بدل، په ټولو سروڼه څرېدلې وو او د تور کوډگر له خولې څخه نامفهومه کلمات راوتل...

د هوا له تودېدو سره عسکرو احوال راوړ چې تر ټولو بدمرغه انسان يې موندلی دی. پاچا امر وکړ چې دا بدمرغه انسان دربار ته حاضر کړي. شېبه وروسته په يوه کټ کې داسې سړی راوړل شو چې لاسونه او پښې يې نه وو، پر مخ يې يولوی پره (ټپ) ښکارېده او تر ډېره د غوښې يوې لويې بوتۍ ته ورته و.

سړي وويل چې دی يو پوځي و، له دښمن سره په جگړه کې يې لاس او پښې غوڅې شوې دي او د مخ لوی پره يې هم د تورې نښه ده.

د هغه د خبرو له ختمېدو سره ځنځيرونه وشرنگيدل، د نجلۍ سترگې سړي شوې او له خولې يې ځگونه وبهيدل. تور کوډگر د سړي د ايستلو امر وکړ او ويې ويل چې ده د ازادۍ په جگړه کې برخه اخيستې او تر ټولو نيکمرغه انسان دی. وروسته يې څه نامفهومه کلمات تر خولې را ووتل او نجلۍ ارامه پرېوته. نيم سات نور هم ووت، بيا د يوې ښځې ژړا او کوکې واورېدل شوې، په سالون کې يوه ځوانه ښځه او درې خوار او ډنگر ماشومان ودرېدل، ماشومان ناروغه ښکارېدل، دوئ د خپلې مور لمن ټينگه نېولې وه او وارخطا وو.

ښځې په ژړا کې وويل چې خاوند يې له غره څخه د خرڅلاو لپاره بوتې راوړل چې ځناورو وخور، اوس دوئ څه نه لري، دوه ماشومان يې له لوږې مړه شول، نورو ته يې يو مړ سپی موندلی دی، د هغه غوښه ور ته پخوي او ژوندي يې ساتلي دي. دوئ په يوه وېرانه کې اوسي، يواځې څلور ديوالونه دي، نه چت لري او نه هم دروازه، خوبيا هم څوک کوم غرض نه ورباندې لري. ځنځيرونه وشرنگېدل او د پاچا په امر ښځه او ماشومان له مانۍ ووتل.

تور کوډگر وويل:

ژوند يې تريخ دی، خو بدمرغه نه شو ورته ويلای، ځکه ځوانه جانه ده، تر ستورو لاندې شپه تېروي او د پاچا له وېرې څوک په سپکه نه شي ورته کتلاي.

پا وروسته يو په ونه لور بنيادم په سالون كې ودرېد، ده بنكلې جامې اغوستې وې، له رنگه هم سپين و او په ظاهره د بدمرغۍ كومه نښه نه پكې بنكارېدلې. دده په لېدو د پاچا او درباريانو په څېرو كې گونځې پيدا شوې، خو تور كوډگر د خبرو اجازه ورکړه!

د سړي سر وڅړيد او له خولې څخه يې يواځې يوه جمله راووته!
_ زموږ خاوره پرديو لاندې كړېده او خپلواكي نه لرو.

ناڅاپه د مانۍ لويې شيشې ولږځيدې، دړې، وړې لاندې راولوبدې، له كټ څخه يو تور لوگۍ پورته شو، يوې ويروونكي چينغې په سالون كې انعكاس خپور كړ!

_ وسوځيدم!

لوگۍ په لمبه بدل شو او له لمبې څخه هم د ځناورو شكلونه جوړ شول، كله به يې د پرانگ كله د لېوه او كله هم د زمري بڼه خپله كړه، شېبه وروسته يوه وحشتناکه انگولا پورته شوه، يوې سپېنې رڼا ولاړ خلك اړ ايستل چې خپلو سترگو ته لاسونه ونيسي، چوپه چوپتيا شوه. د نجلۍ حيرانه غږ واورېدل شو!
_ پلاره! زه مو ولې تړلې يم؟

تور كوډگر چينغه كړه:

_ تر ټولو لويه بدمرغي، د خپلواكۍ نه درلودل دي.

پاي

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**